

ITSENÄISTYMISKANSIO LASTENSUOJELUN SIJAISHUOLLON
TOIMINTAYKSIKKÖÖN

Anu Korhonen

Tiia Sormunen

Opinnäytetyö, syksy 2016

Diakonia-ammattikorkeakoulu

Sosiaalialan koulutusohjelma

Sosionomi (AMK)

TIIVISTELMÄ

Korhonen, Anu & Sormunen, Tiia. Itsenäistymiskansio lastensuojelun sijaishuollon toimintayksikköön. Diak, Helsinki, syksy 2016, 49 s., 3 liitettä. Diakonia-ammattikorkeakoulu, Sosiaalialan koulutusohjelma, sosionomi (AMK).

Opinnäytetyömme tavoitteena oli perehtyä itsenäistyvän nuoren elämänvaiheeseen ja niihin elämänhallinnan taitoihin, joita nuori tarvitsee onnistuneeseen itsenäistymisprosessiin sekä haasteisiin, joita sijaishuollosta itsenäistyvää nuori saattaa kohdata. Tarkoituksenamme oli luoda sijaishuollon toimintayksikköön materiaalikansio nuorten itsenäistymistaitojen tavoitteellisen harjoittelun tueksi.

Tarkoituksena on, että valmiin materiaalikansion materiaaleista kerätään kullekin nuorelle oma, yksilöllisiin tarpeisiin vastaava kansio, jonka nuori saa mukaansa muuttaessaan omaan kotiin. Tarvittaessa toimintayksikön henkilökunta päivittää ja lisää materiaalia nuoren henkilökohtaisen kansion perustana olevaan materiaalikansioon.

Opinnäytetyömme oli toteutukseltaan produktio eli toiminnallinen opinnäytetyö. Toiminnalliseen opinnäytetyöhön sisältyy myös kirjallinen osuus, jossa käsitelimme lastensuojelua, sijaishuoltoa, nuoruutta elämänvaiheena sekä itsenäistymistä ja siihen kuuluvia arjessa tarvittavia elämänhallinnan taitoja. Kirjallisessa osiossa käsitellään niitä elämänhallinnan osa-alueita, joista myös itse produktio eli materiaalikansio koostuu.

Asiasanat: arjenhallinta, itsenäistyminen, lastensuojelu, nuoruus ja sijaishuolto

ABSTRACT

Korhonen, Anu; Sormunen, Tiia. Independency file for a child welfare Substitute Care Unit. Helsinki, autumn 2016, 49 pages, 3 appendices. Diaconia University of Applied Sciences, Degree Programme in Social Services, Bachelor of Social Services.

The goal of our thesis was to familiarise ourselves with that stage in a youth's life when he or she is becoming independent, as well as looking at the everyday life skills the youth needs to gain the independence and the challenges he or she might face as a youth coming out of substitute care. Our goal was to create a guide for the Substitute Care Unit to help the youths in the unit successfully practice the skills.

Overall, the goal was that from the materials in the common material folder each youth is tailored his or her own, individual "independency file", that they take with them when moving to their own home. When necessary, the unit staff update and add material to the material folder that the youth's file is built on. Our thesis was practical project that finished with a product. That product was the independency file.

The thesis also has a written part, where we look at child welfare, substitute care, youth as a phase in life, self-reliance and independence and the everyday living skills that are associated with independence. The written part deals with those areas of life control that make up the product, i.e the independency file.

Key words: child welfare, substitute care, youth, self-reliance and independence and everyday living skills.

SISÄLTÖ

1 JOHDANTO	6
2 LASTENSUOJELU	8
2.1 Sijaishuolto	8
2.2 Jälkihuolto	9
2.3 Psykososiaalinen tuki lastensuojelussa.....	10
3 NUORUUS.....	13
3.1 Kehitystehtävät nuoruudessa	14
3.1.1 Yhteisökeskeinen kehitysteoria.....	17
3.1.2 Yksilökeskeinen kehitysteoria	18
4 ARKI JA ITSENÄISTYMINEN	19
4.2 Sijaishuollon toimintayksiköstä itsenäistyvä nuori	21
5 PROSESSIKUVAUS.....	23
5.1 Suunnitteluvaihe	23
5.2 Toteutusvaihe ja kuvaus tiedonhaun prosessista	24
6 PRODUKTION ESITTELY	27
6.1 Toiminnallinen opinnäytetyö	27
6.2 Itsenäistymiskansion tarkoitus ja ulkonäkö.....	27
6.3 Itsenäistymiskansion osa-alueet.....	28
6.3.1 Talous	29
6.3.2 Asuminen.....	30
6.3.3 Terveys ja hyvinvointi.....	31
6.3.5 Työ ja koulutus.....	32
6.3.6 Sosiaaliset suhteet.....	33
6.3.7 Aktiivisena jäsenenä yhteiskunnassa.....	34
7 POHDINTA	36

7.1 Kehittämisehdotukset	36
7.2 Luotettavuus ja eettisyys	38
7.3 Ammatillinen kasvu	39
LÄHTEET	42
LIITE 1: Kuva itsenäistymiskansion kannesta	46
LIITE 2: Kuva itsenäistymiskansion osa-alueiden kansilehdistä	47
LIITE 3: Saatekirje itsenäistymiskansion käyttöön	48

1 JOHDANTO

Nuoruudessa yksilö kehittyy fyysisiltä ominaisuuksiltaan aikuiseksi, oppii yhteisössä ja yhteiskunnassa tarvittavia sosiaalisia tietoja ja taitoja, itsenäistyy lapsuuden kasvuympäristöstään ja muovaa identiteettiään sekä omaksuu aikuisuuden roolin. Kehitys on yksilöllinen ja moniulotteinen prosessi, johon vaikuttavat rinnakkain biologiset, sosiaaliset, psykologiset sekä yhteiskunnalliset tekijät. (Nurmi 2008, 256.) Nuoruus ja itsenäistyminen ovat haastavia kehitysvaiheita niin nuorille, kuin kasvattajillekin.

Tämän opinnäytetyön varsinaisena kohderyhmänä ovat myöhäisnuoruuden (16-21) kehitysvaihetta elävät nuoret, jotka ovat saavuttamassa itsenäisyyttä eli autonomiaa ja muuttamassa ensimmäistä kertaa yksin asumaan. Opinnäytetyömme varsinaisen produktion eli itsenäistymiskansion lisäksi opinnäytetyöhömmme kuuluu kirjallinen osio, jonka aihealueita ovat lastensuojelu, nuoruuden kehitys, arki, itsenäistyminen, opinnäytetyön prosessin kuvaus, produktion esittely sekä pohdinta.

Opinnäytetyö on syntynyt työyhteisön tarpeesta kehittää työyhteisötahona toimivan nuorisokoti Mainingin työskentelymenetelmiä nuorisokodista itsenäistyvien nuorten tukemisessa. Nuorisokodissa ei aikaisemmin ole ollut käytössä itsenäistymiskansiota tai itsenäistymistaitojen kehittämiseen suunniteltuja työkirjoja. Nuorisokoti Mainingin työyhteisö kiinnostui mahdollisuudesta kokeilla itsenäistymistä tukevaa materiaalia toimintayksikössään. Nuorisokoti Maininki on yksi Ankkurin lastensuojelupalvelut nimisen yrityksen lastensuojelun sijaishuoltoa tarjoavista nuorisokodeista. Ankkurin lastensuojelupalvelut järjestävät myös lastensuojelulain mukaista jälkihuoltoa Huoltamo-nimellä. Opinnäytetyömme toimintaympäristönä toimii nuorisokoti Maininki, jossa nuoret asuvat ennen jälkihuoltoon siirtymistä. Itsenäistymistaitojen tavoitteellinen harjoittelu on aloitettava jo hyvissä ajoin ennen itsenäistymistä, sillä itsenäistyminen on pitkäkestoinen prosessi eikä jälkihuoltoon osallistuminen ole aina itsestäänselvyys.

Opinnäytetyömme tarkoituksena on luoda lastensuojelun sijaishuollon toimintayksikkö Nuorisokoti Maininkiin itsenäistymiskansio, jonka materiaaleista henkilökunta voi koota itsenäistyvälle nuorelle oman kansion. Henkilökohtaisen kansion avulla nuori voi palauttaa mieleensä myöhemminkin itsenäistymisvaiheessa opeteltuja arjenhallinnan taitoja.

Itsenäistymisoppaat eivät sinällään ole uusi keksintö, vaan ne ovat olleet käytössä jo pitkän aikaa monissa lastensuojelun sijaishuollon toimintayksiköissä. Halusimme luoda uudenlaisen mallin muissa toimintayksiköissä olevien itsenäistymiskansioiden rinnalle. Kansiomme on nuoren yksilöllisiin tarpeisiin muokattavissa oleva materiaalipankki. Opinnäytetyömme on konkreettinen tuote, jonka tarkoituksena on vastata nuoren yksilöllisiin tarpeisiin ja muuttuviin elämäntilanteisiin. Produktiomme huomioi nuoren yksilöllisyyden ja ainutkertaisuuden, jonka vuoksi jokaiselle nuorelle, yksilöllisesti koottu kansio on myös mahdollisimman ainutlaatuinen. Koimme, että mikäli tuottaisimme produktiostamme sähköisen version, se ei enää palvelisi kokonaisuudessaan tarkoituksenmukaisella tavalla. Kansiomme on alueellinen eli on tarkoitettu pääsääntöisesti pääkaupunkiseudulla asuville nuorille. Kansiossa mainitut ohjeistukset ja palvelut toimivat pääkaupunkiseudulla.

Kirjallisen osion lähteinä käytämme laajasti nuoruutta käsittelevää sekä lastensuojeluun pohjautuvaa kirjallisuutta. Nuoruuden monipuolinen tarkastelu on tarpeen nuoruuden moniulotteisen kehitysprosessin havainnollistamiseksi ja ymmärtämiseksi. Lastensuojelun näkökulma on tärkeä ymmärtää, sillä se erottaa nuoren toimintaympäristön, jossa hän on kasvanut ja kasvatettu.

Nuoruuden yksi tärkeimmistä kehitystehtävistä on itsenäistyminen ja siihen liittyvien monien elämän- ja arjenhallinnan taitojen opettelu. Nuoruudessa yksilön ajatusmaailma kehittyy ja hän omaksuu yhteiskunnallisesti vastuullisen aikuisen roolin. Valtaosa nuorista oppii kotona omilta vanhemmiltaan itsenäisessä elämässä tarvittavia tietoja ja taitoja sekä saa tukea itsenäistymisprosessiinsa, jotta oppii elämään yksilönä osana yhteiskuntaa. Kaikilla nuorilla ei kuitenkaan ole mahdollisuutta asua biologisten vanhempiensa luona huostaanoton myötä tehdyn kodin ulkopuolisen sijoituksen vuoksi.

2 LASTENSUOJELU

Lapsia pyritään suojelemaan yhteiskunnassamme monin tavoin, lasten oikeuksien toteutumista määritetään muun muassa Suomen perustuslaissa, Suomea sitovassa Euroopan ihmisoikeussopimuksessa ja YK:n lapsen oikeuksien yleissopimuksessa (Terveiden ja hyvinvoinnin laitos 2016).

Lastensuojelulain (417/2007) keskeisenä periaatteena on turvata lasten oikeuksien toteutuminen sekä lapsen kasvu ja kehitys. Lastensuojelulain mukaisesti jokaisella lapsella on oikeus elää ja kasvaa turvallisessa kasvuympäristössä, joka mahdollistaa tasapainoisen sekä monipuolisen kehityksen. Lastensuojelulain pyrkimyksenä on kehittää lasten ja nuorten kasvuolosuhteita, kasvatusta ja ongelmia ehkäiseviä palveluita. Lastensuojelulain periaatteena on lisätä lasten ja nuorten hyvinvointia sekä huomioida lapsen vanhempien, huoltajien tai muiden kasvattajien tuki lapsen kasvatuksessa. Lailla pyritään vaikuttamaan lasten ja nuorten kasvuoloihin heidän hyvinvointiaan edistävällä tavalla, kehittämään kasvatusta ja ongelmia ehkäiseviä palveluita sekä turvaamaan perheen. (Bardy 2009, 39.)

2.1 Sijaishuolto

Lapsen sijaishuollolla tarkoitetaan huostaan otetun, kiireellisesti sijoitetun tai lain tarkoitetun väliaikais määräyksen nojalla sijoitetun lapsen hoidon ja kasvatuksen järjestämistä kodin ulkopuolella (Lastensuojelulaki 2007/417).

Lastensuojelun sijaishuollon toimenpiteet otetaan käyttöön silloin, kun ilmenee sellaisia lasta koskevia ongelmia, joita ei voida ratkaista lasta ja perhettä tukevin eikä yleisin sosiaalipoliittisin toimenpitein. Silloin kun kotiin viety apu ei enää riitä turvaamaan lapsen kehitystä, lapsen arki järjestetään muualla kuin lapsen kotona. Aina ei kuitenkaan huostaanotto ole niissä tilanteissa välttämätön, sillä apu voidaan järjestää myös avohuollon tukitoimena tai kiireellisenä sijoituksena.

Vasta viimesijaisena keinona lapsen etu turvataan ottamalla lapsi huostaan. Huostaanotolla tarkoitetaan sitä, että julkinen valta vastaa lapsen huolenpidosta ja päättää esimerkiksi siitä, missä lapsi asuu. (Heino 2009, 72–74.)

Jokainen lapsi tarvitsee rakastavan ihmissuhteen, asumisyhteisön, jossa yhdistyvät hoito, huolenpito, kuntoutuminen, eheytyminen sekä kasvu aikuisuuteen. Sijaishuollon yksiköissä tulisi pyrkiä luomaan lapsen kannalta turvallinen ilmapiiri ja yhteisö. Tärkeitä laatutekijöitä lapsen kannalta ovat myös asumisen jatkuvuus sekä pysyvyys. (Heino 2009, 73.)

2.2 Jälkihuolto

Sijaishuollossa kasvaneella nuorella täysi-ikäiseksi tuleminen ja aikuisuus ovat hyvin konkreettisia muutoksia elämässä. Nuori on saattanut elää pitkänkin aikaa olosuhteissa, joissa hänen asioistaan ovat huolehtineet viranomaiset sekä lastensuojelulaitoksen henkilökunta. Aikuisuuden kynnyksellä nuori joutuukin yhtäkkiä ottamaan täyden vastuun elämästään ja tekemistään valinnoista.

Lain mukaan kunnan on tarjottava nuorelle sijoituksen päätyttyä jälkihuoltopalveluita, mikäli nuori on ollut kuusi kuukautta kodin ulkopuolelle sijoitettuna. Jälkihuoltoa voidaan järjestää myös nuorelle, joka ei ole ollut kodin ulkopuolelle sijoitettuna, jos arvioidaan nuorelle olevan erityistä hyötyä jälkihuollon palveluista hänen elämäntilanteessaan. Tällöin kunnalla ei kuitenkaan ole ehdotonta velvoitetta jälkihuollon järjestämiseksi. (Laaksonen 2004, 12.)

2.3 Psykososiaalinen tuki lastensuojelussa

Psykososiaalinen tuki perustuu asiakkaan ja työntekijän väliseen vuorovaikutussuhteeseen, jossa kiinnitetään huomiota asiakkaan tilanteeseen ja tarpeisiin (Raunio 2004, 142). Sijaishuollon sekä jälkihuollon yhtenä tavoitteena on auttaa nuorta löytämään vahvuuksiaan ja oppimaan kokemuksistaan. Itsenäistymisen kannalta merkittävää on ongelmaratkaisutaitojen kehittyminen. Ohjaajan antama aika nuorelle merkitsee nuorelle, että hän on arvokas ja tärkeä ja että hänen historia, nykytilanne ja tulevaisuus ovat ohjaajalle merkityksellisiä. (Laaksonen 2004, 26–27.)

Halusimme painottaa opinnäytetyössämme psykososiaalisen tuen merkitystä, sillä se on mielestämme keskeisessä roolissa yksilön hyvinvoinnin tukemisessa ja korostuu erityisesti monimuotoisessa ja vuorovaikutteisessa sosiaalityössä.

Psykososiaalinen tuki itsenäistyvän nuoren elämässä on ohjauksen ja neuvonnan antamista kohti arjen selviytymistä, omien voimavarojen löytämistä ja tulevaisuuden suunnittelua. Psykososiaalinen tuki huomioi myös nuoren kuuntelemisen ja tuen antamisen. (Terveystieteiden tutkimuskeskus 2016.)

Jälkihuollon tarjoamaan psykososiaaliseen tukeen kuuluu se, että nuorta ohjataan yhteiskunnan palveluihin, kuten sosiaali- ja terveystieteiden palveluihin. Nuori voi tarvita ohjaajaa tueksi virastoissa asioimiseen sekä konkreettisesti selventämään miten virallisia asioita hoidetaan. Neuvonnan ja ohjauksen lisäksi on tärkeää huomioida nuoren vertaissuhteet. Esimerkiksi vertaisryhmätoimintaan perustuvasta toiminnasta on paljon hyviä tuloksia. (Laaksonen 2004, 28–29.)

Myönteisen identiteetin vahvistamiseksi olisi tärkeää, että nuori pystyisi käsittelemään jälkihuollon aikana oman elämänsä vaiheita. Nuorelle tärkeät ja luotettavat henkilöt vahvistavat elämänhallinnan tunnetta. Myös Sosiaali- ja terveysministeriö toteaa selvityksessään, että jälkihuolloksi ei riitä pelkkä käytännön asioiden hoitaminen. Nuori tarvitsee apua myös sosiaalisten

suhteiden rakentamiseen, arjen sujumiseen ja tulevaisuuden suunnitteluun. (Taskinen 2010, 153; Hytönen ym. 2016, 175.)

Sijoituksen aikana nuoren kanssa on tärkeää käydä läpi sijoitukseen liittyviä tunteita ja selvittää avoimesti mahdolliset keinot, miten myös nuoren vanhemmat voisivat olla osana tukemassa nuoren psykososiaalisen tuen tarvetta. Erityisen tärkeää on rohkaista nuorta kertomaan omista kokemuksistaan ja tunteistaan sijaishuollon arjessa. Ohjaajan tai nuoren elämässä mukana olevan aikuisen tehtävänä on tarjota tunteiden osoittamiseen ja avoimeen vuoropuheluun tarpeeksi mahdollisuuksia. Ideana on, että nuorelle jää avoimesta keskustelusta kokemus, että häntä ei enää kukaan loukkaa tai hylkää. Kuuntelemalla lapselle osoitetaan, että hän on tärkeä ja hänestä välitetään. Näin aikuisen ja nuoren välille syntyy ymmärrys ja molemminpuolinen luottamus. (Känkäinen 2009, 267.)

Psykososiaalisessa suhteessa sijoitusprosessin kulkuun vaikuttavat myös nuoren kehitystaso, etninen tausta, erityistarpeet, kulttuuritekijät ja psyykinen sekä fyysinen terveyshistoria. Lastensuojelun huostaanotto ja sijoittaminen ovat aina ikäsensitiivisiä: vauvan sijoituksessa huomioidaan erityyppisiä asioita kuin murrosikäisen sijoituksessa. Sijoitusprosessin kulkuun vaikuttavat myös tulokset, miksi nuori on päätetty sijoittaa kodin ulkopuolelle. Huostaanoton ja sijoituksen syyt ovat aina yksilölliset. Nuori voidaan sijoittaa perhesyiden olosuhteiden tai nuoren oman käytöksen vuoksi. (Känkäinen, 2009, 268.) Lastensuojelun sijaishuollon toimintayksiköstä itsenäistyvillä nuorilla on usein takanaan vaikeita elämäkokemuksia, joista selviytyäkseen he tarvitsevat korjaavia kiintymyssuhteita ja sellaisia sosiaalisia taitoja, joilla he selviävät arjessa myös silloin, kun heillä ei ole turvanaan samanlaista läheisverkostoa kuin syntymäkodistaan itsenäistyvillä ikätovereilla.

Produktiossamme psykososiaalinen tuki on pyritty huomioimaan jokaisessa osa-alueessa, kiinnittämällä huomiota palveluntuottajien esittelyyn sekä kannustamalla hakemaan neuvoja ja ohjausta, mikäli elämässä tai arjessa on jokin asia mikä askarruttaa. Lisäksi käsittelemme produktiossamme sosiaalisia suhteita erillisenä osa-alueena sen yksilön kokonaisvaltaiselle hyvinvoinnille suuren merkityksen vuoksi.

Psykososiaalinen tuki perustuu vuorovaikutukseen ja sen välittäminen kirjallisessa muodossa on vaikeaa, muttei mahdotonta. Produktiomme tarkoituksena on tarjota itsenäistyvälle nuorelle tukea ja ohjausta kansion välityksellä silloinkin kun nuori kieltäytyy jälkihuollosta tai yhteistyöstä

2.4 Toimintayksikön esittely

Opinnäytetyömme yhteistyökumppanina toimi Ankkurin lastensuojelupalveluiden sijaishuoltoa järjestävä nuorisokoti Maininki. Maininki on yksi vuonna 2001 perustetun Ankkurin lastensuojelupalveluiden nuorisokodeista. Lisäksi yritys tarjoaa monipuolisesti erilaisia palveluita lasten ja heidän perheidensä tueksi. Lastensuojelupalveluiden ohella yritys tarjoaa monipuolisesti myös muita erityispalveluita, kuten psykoterapiaa, psykiatrisen- ja päihdetiimin palveluita sekä työnohjausta. (Ankkurin Lastensuojelupalvelut 2014, 2–3.)

Ankkurin lastensuojelupalvelut tarjoavat sijaishuoltoa ympäri Suomen viidessä eri toimintayksikössä. Sijaishuollon päättymisen jälkeen Ankkurin lastensuojelupalvelut tarjoavat jälkihuoltoa Huoltamon jälkihuoltopalveluina. Nuorisokoti Maininki on yksi Ankkurin lastensuojelupalveluiden sijaishuoltoa järjestävistä nuorisokodeista. Nuorisokoti Maininki on Vantaan Kaarelassa sijaitseva 7-paikkainen sijaishuollon toimintayksikkö 7-20 vuotiaille nuorille. Nuorisokodin keskeinen sijainti tarjoaa loistavat kulkuyhteydet niin kouluun, kuin vapaa-ajallekin sekä opettaa nuorille samalla myös vastuullisuutta omista kulkemisistaan. Hyvät julkiset kulkuyhteydet takaavat nuorelle mahdollisuuden läheisten kanssa yhteydenpitoon ympäri Suomen. (Ankkurin Lastensuojelupalvelut 2014, 1–6.)

Nuorisokodin asuinrakennus on suuri omakotitalo, isolla pihalla. Jokaisella nuorella on yhteisten tilojen lisäksi käytössään oma huone. Sisätilat ovat sisustettu kodinomaisesti viihtyvyyden lisäämiseksi.

Nuorelle tarjotaan moniammatillinen kasvuympäristö toimintayksikön henkilökunnan monipuolisella koulutustaustalla kasvatusta, opetusta, sosiaali- ja terveydenhuoltoalalta. Jokainen työntekijä työskentelee persoonallisella työotteella, joka luo nuorisokotiin kodikasta ja välitöntä ilmapiiriä. Toimintayksikkö tukee nuorten harrastamista ja jokaiselle nuorelle pyritään löytämään yksilöllisten mieltymysten mukainen vapaa-ajan harrastus.

3 NUORUUS

Nuoruuden määritelmä on muuttunut ajan kuluessa. Kulttuurillemme ominainen moderni nuoruuskäsite on syntynyt teollistumisen ja koulutusjärjestelmän kehittymisen myötä. Koulutuksen keston piteneminen on ikään kuin venyttänyt nuoruuden kestoa erityisesti länsimaissa. (Lyytinen & Korhokangas 2008, 261.)

Ikäsidonnan elinympäristö sekä yhteiskunnan sukupuoleen liittyvät odotukset vaikuttavat suuresti siihen, millaista nuoruutta henkilö elää ja minkälaisia odotuksia häneen luodaan. Esimerkiksi luonnon varassa elävän heimon jäsenen sekä länsimaisessa yhteiskunnassa elävän jäsenen nuoruus poikkeaa huomattavasti toisistaan. Monissa kulttuureissa, joissa koulutuksella ei ole niin suurta painoarvoa, lapsia hankitaan jo varhain, jolloin myös aikuisen roolin ottaminen tapahtuu huomattavasti varhemmin kuin kulttuureissa, joissa koulutusjärjestelmää pidetään yhtenä yhteiskunnan tukipilarina. (Lyytinen & Korhokangas 2008, 258–261.)

Ulkomaalaistaustaisten nuorten osuus väestöstä kasvaa jatkuvasti. Nuoruutta määritellään yhteiskunnassa monella eri tavalla sen monimuotoisuuden vuoksi. Myös Suomen laeissa nuoruuden määritelmää on tarkoituksenmukaisesti pyritty pitämään mahdollisimman joustavana, jotta nuoruuden kehityksen yksilöllisyys voitaisiin huomioida.

Laki nuoren rikoksesta epäillyn tilanteen selvittämisestä määrittelee nuoreksi rikoksen tekijäksi 15 vuotta täyttäneen, mutta alle 21-vuotiaan henkilön. (Laki nuoresta rikoksesta epäillyn tilanteen selvittämisestä 2010/633.)

Lastensuojelulaissa nuorella tarkoitetaan 18–20-vuotiasta henkilöä (Lastensuojelulaki 2007/417). Nuorisolaki (2006/72) puolestaan määrittelee nuoriksi henkilöiksi kaikki alle 29-vuotiaat. Hallitus on esittänyt eduskunnalle uutta 2017 voimaan tulevaa nuorisolakia, jossa nuoriksi ovat määriteltäviä 7-29-vuotiaat henkilöt. Uusi nuorisolaki on eduskunnan käsiteltävänä syksyllä 2016. (Opetus ja kulttuuriministeriö i.a). Nuoruuden määrittely on hankalaa sen monimuotoisuuden ja yksilöllisyyden vuoksi.

3.1 Kehitystehtävät nuoruudessa

Nuoruusikää tarkastellessa nuoruus voidaan jakaa kolmeen eri kehitysvaiheeseen, jotka ovat varhaisnuoruus (n. 11–14 -vuotiaat), keskinuoruus (n. 15–18 -vuotiaat) ja myöhäisnuoruus (n. 19–25 -vuotiaat). (Aaltonen, Ojanen, Vihunen & Vilen 2003, 18.)

Opinnäytetyömme kannalta kehitys-, keski- ja myöhäisnuoruus ovat merkityksellisiä, sillä itsenäistymisprosessi on tuolloin keskeisessä roolissa. Nuoruusiässä tapahtuu valtavia muutoksia ihmisen kaikilla osa-alueilla. Kehitys etenee läpi nuoruuden yksilöllistä vauhtia. Fyysiset muutokset ovat suurimpia varhaisnuoruudessa eli murrosiässä. Varhaisnuoren kehossa tapahtuu muutoksia, joiden myötä nuori saavuttaa sukukypsyyden. Nuoren voimakkaat fyysiset muutokset aiheuttavat myös fyysisen omakuvan muuttumisen ja nuoren yksi kehitystehtävistä on oppia hyväksymään oma, muuttunut kehonsa. Kehonkuva vaikuttaa nuoren itsetuntoon joko kielteisellä tai myönteisellä tavalla, riippuen siitä miten nuori suhtautuu muuttuvaan kehoonsa ja millaista palautetta hän saa ympäristöstään. Nuoren kokemus omasta kehostaan sekä fyysinen ja psyykinen kehitys käynnistää myös nuoren identiteetin uudelleen muovautumisen. (Kronqvist & Pulkkinen 2007, 168.)

Nuori alkaa samanaikaisesti irtautua lapsuuden kodistaan. Irrottautuminen ja identiteetin uudelleen muotoutuminen näkyy varsinkin varhais- ja keskinuoruuteen liittyvänä voimakkaana lapsuudenkodista irtautumisena, joka heijastuu nuoren suhtautumiseen lähellä oleviin aikuisiin. Nuori alkaa

suhtautumaan aikuisiin entistä kriittisemmin yrittäessään muodostaa omia käsityksiä maailmasta ja itsestään. Tämä voi aiheuttaa haasteita myös itsenäistymisprosessiin. Nuoresta voi olla hankalaa kuunnella aikuisia ja vastaanottaa opastusta heiltä. Vanhemmistaan irrottautuessaan nuori alkaa viettämään yhä enemmän aikaa ystäviensä kanssa, jolloin heidän merkityksensä nuoren psyykkiselle ja sosiaaliselle kasvulle korostuu. Vertaissuhteet ovat nuoruudessa merkityksellisiä. Ikätovereidensa kanssa nuori rakentaa identiteettiään sekä jäsentää subjektiivista arvo- ja asennemaailmaansa. Ensimmäisten seurustelusuhteiden myötä, nuori saa hyväksyntää ja alkaa hahmottaa omaa seksuaalisuuttaan. Vertaisryhmissä nuoret harjoittelevat sosiaalisia taitoja, kokeilevat rajojaan sekä hakevat ikätovereidensa hyväksyntää. (Aalberg & Siimes 2007, 67–71.)

Keski- ja myöhäisnuoruudessa nuori integroituu yhteiskuntaan ja sosialisatioksi kutsutun kehitysprosessin myötä omaksuu yhteiskunnassaan vallitsevia arvoja, normeja ja käyttäytymismalleja sekä hyväksyy yhteiskunnan yksilölle asettamia vaatimuksia. (Aaltonen ym. 2003, 85.)

Myöhäisnuoruus on jäsentymisen aikaa, kun nuori sijoittaa itsensä osaksi yhteiskuntaa ja on yhä enemmän selvillä omasta identiteetistään sekä asenne- ja arvomaailmastaan. Myöhäisnuoruudessa empatiakyky lisääntyy ja nuori kykenee tekemään kompromisseja sekä hyväksymään erilaisuutta. Myöhäisnuoruuteen liittyy vastuullisia valintoja esimerkiksi koulutukseen ja työelämään liittyen, mikä määrittelee nuoren tulevaisuutta pitkälle. (Aalberg & Siimes 2007, 70–71.)

Nuoruuden kehityksellisenä päämääränä on autonomia eli itsenäisyyden saavuttaminen. Autonomian saavuttaakseen nuori käy läpi erilaisia nuoruuteen kuuluvia kehityksellisiä tehtäviä kuten irrottautuu lapsuuden perheestään ja luo aikuisiin uuden, aikuismaisen suhteen samalla kun ikätovereiden merkitys nuoren elämässä korostuu. Nuori käy läpi puberteetin ja muodostaa itselleen uuden kuvan omasta kehostaan, identiteetistään sekä seksuaalisuudestaan. (Aalberg & Siimes 2007, 67–68.) Autonomia saavutetaan kokonaisvaltaisen kehitysprosessin myötä. Kokonaisvaltainen kehitys on muutosta joka tapahtuu

yksilön ja ympäröivän maailman välisessä vuorovaikutuksessa. Nuoruudessa saavutettu autonomia on moniulotteinen ja pitkäkestoinen prosessi, jonka myötä nuori opettelee arjen- ja elämähallinnantaitoja, jotta kykenee asumaan ja elämään itsenäisesti. (Kronqvist & Pulkkinen 2007, 165–167.)

3.1.1 Yhteisökeskeinen kehitysteoria

Havighurstin 1948 kehittämä kehitystehtäväteoria on yksi merkittävimmistä yksilön kehitystä kuvaavista teorioista. Teoriassaan Havighurst kuvaa systemaattisesti ihmisen eri ikäkausiin liittyviä normatiivisia tekijöitä. (Nurmi 2008, 258.) Havighurstin teoriassa yhdistyy biologisen kasvun ja ympäristön luomien tiettyihin ikäkausiin liittyvien sosiaalisten odotusten vuorovaikutus ihmisen persoonallisuuden kehityksessä (Kuusinen 2008, 312).

Teorian pääpaino on yksilön sopeutuminen ympäristön luomiin sosiaalisiin odotuksiin (Kuusinen 2008, 312). Havighurstin mukaan ympäristö luo yksilölle kullekin ikäkaudelle ominaisia odotuksia ja kehitystehtäviä, joihin yksilö pyrkii mukautumaan. Ympäristö ja kulttuuri myös määrittelevät kuinka menestyksekkäästi yksilö on onnistunut suoriutumaan kehitystehtävistä. Kehitystehtävien onnistunut läpikäyminen lisää yksilön tyytyväisyyttä elämään sekä auttaa häntä ratkaisemaan tulevaisuuden kehitystehtäviä. Yksilö alkaa hallita ympäristöään entistä kokonaisvaltaisemmin. Epäonnistunut kehitystehtävän ratkaiseminen puolestaan aiheuttaa tyytymättömyyttä sekä vaikeuttaa tulevaisuudessa kehitystehtävien ratkaisua. (Dunderfelt 2011, 85-86.)

Havighurst määrittelee elämänkulkuteoriassaan myöhäisnuoruuden ja varhaisaikuisuuden ikävaiheiden kestävän yksilöllisestä kehityksestä riippuen 16-vuotiaasta 35-vuoteen asti. Teorian mukaan myöhäisnuoruuteen kuuluvia tulevaisuuden kannalta merkittäviä kehitystehtäviä ovat vanhemmista tai lapsuudenkodista ja kasvuympäristöstä itsenäistyminen, parisuhteeseen valmistautuminen, koulutuksen suunnittelu ja ammatinvalinta sekä oman, yksilöllisen arvo- ja asennemaailman luominen. Varhaisaikuisuudessa yksilö osallistuu työelämään, valitsee elämänkumppanin ja valmistautuu vanhemmuuteen sekä omaksuu yhteiskunnan kansalaisvelvoitteet. (Kuusinen 2008, 313–316.)

3.1.2 Yksilökeskeinen kehitysteoria

Havighurstin ympäristökeskeistä lähestymistapaa täydentääksemme valitsimme toiseksi yksilön kehityskulkua tutkineeksi teoreetikoksi Erik H. Eriksonin. Erikson tarkastelee yksilön identiteetin kehittymistä kahdeksan eri vaiheen kautta. Erikson täydentää Havighurstin teoriaa tuomalla siihen psykososiaalisen näkökulman.

Eriksonin luomassa psykososiaalisessa kehitysteoriassa keskiössä on yksilön identiteetin kehittyminen eri elämänvaiheissa. Kehitysteorian mukaan yksilön identiteetti kehittyy koko elämän ajan biologisten, psyykkisten ja yhteisöllisten osatekijöiden yhteisvaikutuksessa. Eri ikäkausina yksilö kohtaa ikäkaudelle ominaisia kehityshaasteita, joista suoriutumalla yksilö kehittyy. (Dunderfelt, 1999, 241–244.)

Eriksonin teorian mukaan nuoruuden keskeisin tavoite on saavuttaa eheä identiteetti. Identiteetti koostuu monista ulottuvuuksista. Mitä enemmän yksilö tiedostaa ja tunnistaa näitä ulottuvuuksia sitä eheämmäksi hänen identiteettinsä muodostuu. Tällöin ihminen antaa myös ulkopuolisille identiteetistään johdonmukaisen kuvan. Eriksonin kehitysteoriassa identiteettiä havainnollistetaan jakamalla se osiin: minä -identiteetti on yksilön kokemus omasta yksilöllisyydestään, persoonallinen identiteetti muodostuu yksilön ulospäin näkyvistä arvoista, asenteista, tavoitteista ja toiveista sekä sosiaalinen identiteetti, joka sisältää sosiaalisen elinympäristön kuten kansalaisuus tai etninen tausta. (Erikson 1968, 238-250.)

Nuoruuden kehityskriisissä nuori työstää erityisesti identiteettiinsä liittyviä kysymyksiä, kuten seksuaali-, ammatti- ja kulttuuri identiteettiään sekä muodostaa oman ideologiansa, jonka pohjalta haluaa elää. Nuori etsii identiteettiään kokeilemalla erilaisia asioita ja rooleja. Kehitysvaiheen epäonnistuessa vaarana on roolidiffuusio, jolloin nuori ei onnistu muodostamaan eheää minä identiteettiä. (Kronqvist & Pulkkinen, 2007, 172–173.)

4 ARKI JA ITSENÄISTYMINEN

Kutsumme jokapäiväisiä, elämämme kannalta tavallisia, toistuvia toimia arjeksi. Arki ei ole muuttumaton käsite, vaan vaihtelee yksilön kehityksen ja elämäntilanteen myötä. (Myllyniemi 2016, 5–6.) Arki on käsitteenä moniulotteinen ja sen sisältö koostuu yksilöllisesti erilaisista elämäntilanteista ja yhteyksistä. Ymmärrys jonkun ihmisen arjesta sisältää eri todellisuuksien tulkitsemista, eläytymistä ihmisten kokemusmaailmaan ja taitoa katsella maailmaa heidän näkökulmastaan. Tämä edellyttää vuorovaikutusta, kohtaamista ja kommunikointia toisen ihmisen arjessa. Tavoite ymmärtää toisen ihmisen arkea ei kuitenkaan perustu ajatukseen, että itsellä olisi samanlaista omakohtaista kokemusta vaan kykyyn jäsentää toisen ihmisen todellisuutta. (Hämäläinen 2003, 69–70.)

Muutokset yhteiskunnassa ovat lykänneet aikuisuuteen siirtymistä. Näin ollen voidaan todeta nuoruuden pitkittyneen ja vastaavasti aikuisuuteen ja itsenäisyyteen siirtymisen myöhästyneen. (Nurmi ym. 2014, 178–179.)

Itsenäistymistä voidaan kuvata siirtymisenä nuoruudesta aikuisuuteen. Siihen kuuluu kolme pääkriteeriä: vastuun ottaminen omasta itsestä, itsenäinen päätöksenteko ja taloudellinen itsenäisyys. Itsenäistyminen on useiden tapahtumien ja vaiheiden kokonaisuus: koulutuksen hankkiminen, työuran aloittaminen, perheen perustaminen ja mielekkään elämänsisällön löytäminen sekä yhteiskunnallisen vaikuttamisen että vapaa-ajan toiminnan muodossa. Selviytyäkseen näistä ihminen tarvitsee laaja-alaisia taitoja, persoonallisuuden kehitystä, sosiaalista kompetenssia ja lähiverkostoa. Yhteiskunta tukee tätä elämänvaihetta esimerkiksi rahoittamalla opiskelua ja auttamalla työllistymisessä. Syrjäytymisen vaarassa ovat ne nuoret, joilla osa itsenäistymisen kehitysvaiheista on jäänyt kesken. (Nurmi ym. 2014, 178–180.)

4.1 Arjenhallinta

Arki koostuu erilaisista rytmeistä, joiden keskiössä on päivärytmi. Nuorilla on usein hankaluuksia juurikin vuorokausirytmien ylläpitämisessä. Nukkumaan meno viivästyy ja vireystaso on aamulla ja aamupäivällä alhainen unen puutteen vuoksi. Riittävä lepo, sosiaalinen kanssakäyminen, liikunta ja säännöllinen ravitseminen ovat päivää rytmittävät hyvinvoinnin tukirakenteet. Arkea rytmittävät päivärytmien lisäksi viikko-, kuukausi- ja vuosirytmit, joihin sisältyy osana arkea vietetyt juhlapäivät. (Korvela & Nordlund 2015, 193–205.)

Arkeen sisältyy asioiden hoitaminen riippumatta elämäntilanteesta. Voidaan sanoa, että arki koostuu ihmisten kohdalla pääosin ruoanlaitosta, puhtaudesta huolehtimisesta, virallisten asioiden hoitamisesta, tasapainon löytämisestä levon, työn tai koulun välillä, harrastamisesta, ystävien tapaamisesta sekä erilaisten kansalaisvelvollisuuksien hoitamisesta. Näiden osa-alueiden tasapainottelu ovat osa monimuotoista arkea, jota monimutkaistuva yhteiskunta vaikeuttaa. Arjen hallittavuus tarkoittaa omien sekä lähipiiristä löytyvien voimavarojen tuntemista ja kykyä käyttää niitä. Sekä tunnetta siitä että pystyy hallitsemaan oman elämän tapahtumia omien voimavarojen avulla. (Laine, Ruishalme, Salervo, Sivén & Välimäki 2009, 53.)

Keskeisintä on yksilön oma kokemus ja tunne omasta arjen hallinnasta. Vaikka yksilön omakohtainen arvio arjen hallinnan taidoista ei vastaisikaan yleistä arvioita, yksilön oma arvio antaa kuitenkin näkökulman pohtia oman osaamisen ja hallinnan tasoa, sekä verrata sitä muiden asettamiin odotuksiin ja vaatimuksiin. (Kivelä & Lempinen 2009, 16.)

Arki rakentuu sosiaalisessa vuorovaikutuksessa erilaisissa yhteisöisyyksissä, joita ovat esimerkiksi perhe, koulu, kaverit ja laajemmin koko yhteiskunta. (Myllyniemi 2016, 5-6). Olemme huomioineet sosiaalisten vuorovaikutustaitojen suuren merkityksen liittämällä produktioomme osa-alueen, jossa käsittelemme sosiaalista vuorovaikutusta ja sen haasteita.

4.2 Sijaishuollon toimintayksiköstä itsenäistyvä nuori

Sijaishuollon toimintayksiköstä itsenäistyvän nuoren kanssa keskitytään arjen perusasioihin. Toiminta lastensuojelussa nojautuu lapsen päivärytmin tukemiseen, kouluun tai töihin pääsemiseen ajoissa, ruokailurytmeihin sekä molemminpuoliseen kunnioitukseen ohjaajan ja nuoren kesken.

Nuorisokodissa on käytössä oma-ohjaaja malli, jossa nuorelle on nimetty oma-ohjaajat, jotka paneutuvat erityisesti nimetyn nuoren asioihin, pyrkivät vahvistamaan ja ylläpitämään nuoren läheisverkostoa ja huolehtivat nuoren tilanteesta tiedottamisesta siitä vastaaville henkilöille. Oma-ohjaaja suhteen myötä nuoren on mahdollista muodostaa korjaava kiintymyssuhde turvalliseen aikuiseen. Nuorisokodissa on yhteiset pelisäännöt lähinnä koskien toisten koskemattomuutta. Aikuiset sopivat keskenään arkirutiineista ja toimintamalleista, joista työyhteisössä pidetään kiinni koskien esimerkiksi viikkosiivousta, nuorten yö kyläilyjä sekä rahankäyttöä.

Nuoret pyritään kasvattamaan vastuullisiksi ja keskusteleviksi aikuisiksi avoimella ja yhteistyöpainotteisella kasvuympäristöllä. Arjen rutiineja arvostetaan, mutta keskustelemalla niistäkin voidaan tarpeen mukaan joustaa (kotiintuloajat, ruokailut). Kun nuoriin luotetaan, he alkavat ymmärtämään valintojensa seurauksia ja kantamaan vastuuta tekemistään valinnoista. Osallistamalla nuoret heidän omaa elämäänsä koskeviin päätöksiin, nuori oppii vähän kerrallaan ottamaan vastuuta omasta elämästään.

Mainingissa kasvatuksessa painottuvat hyväksyntä, välittäminen ja luottamus. Nuori hyväksytään kaikkine tunteineen, vaikka hänen tekojaan ei aina hyväksytäkään. Aikuinen asettaa ikäkauteen sopivia rajoja ja vaatimuksia ja valvoo, että niiden mukaan toimitaan. Tarvittaessa aikuinen ohjaa nuorta rakentavaan tunteiden ilmaisuun. Toisten satuttaminen tai omaisuuden tuhoaminen ei ole hyväksyttävää toimintaa. Aikuinen säilyttää tiukassakin tilanteessa avoimen keskusteluyhteyden jolloin nuori saa malleja siitä, kuinka ristiriitoja voi ratkoa muutoin kuin purkamalla pahaa oloaan fyysisesti

Jokaiselle nuorelle laaditaan henkilökohtainen kuntoutussuunnitelma, jossa huomioidaan nuoren kehittymistarpeet sekä vahvuudet. Suunnitelman toteutumista seurataan säännöllisesti ja sen sisältämiä tavoitteita muokataan tarpeen mukaan.

Nuoren itsenäistymistaitoja sekä arjenhallinnan taitoja tuetaan turvallisella kasvuympäristöllä, luomalla pohja arkirutiineille, kannustamalla koulutyössä sekä auttamalla nuorta rakentamaan eheän identiteetin ja uskomaan omiin kykyihinsä toimia aktiivisena toimijana omassa elämässään. Nuori saa myös ikätasonsa ja kehityksensä mukaisesti vastuuta tehdä valintoja omassa elämässään. Aikuinen tarvittaessa ohjaa nuorta ja on tukemassa pettymysten kestämisessä, kun kaikki ei aina sujukaan suunnitelmien mukaisesti.

Läheisverkoston kartoittaminen ja vahvistaminen on merkittävässä roolissa ja yhteistyötä läheisverkoston kanssa pyritään vaalimaan. Läheiset ovat tervetulleita tapaamaan nuoria ja vuorovaikutussuhteita tuetaan kannustamalla kotilomiin ja yhteydenpitoon.

5 PROSESSIKUVAUS

Opinnäytetyömme suunnittelu alkoi kummallakin opinnäytetyön tekijällä omalla tahollaan opintojen edetessä ja opintoihin kuuluvia harjoitteluja suorittaessa. Kumpikin opinnäytetyön tekijöistä kiinnostui nuorison parissa tehtävästä työstä sekä erityisesti lastensuojelun asiakkaina olevien nuorten tukemisesta. Nuorten arjenhallinnan taidot sekä erityisesti niiden puute puhuttivat niin lastensuojelun, kuin puolustusvoimien ympäristössä suoritetuissa sosiaalialan harjoitteluissa. Opinnäytetyön varsinainen aihe syntyi syksyllä 2015, kun lastensuojelun toimintayksiköstä itsenäistyvien nuorien kanssa pohdittiin heidän arjenhallinnan taitojansa sekä keinoja niiden vahvistamiseksi. Nuorisokoti Mainingissa idea itsenäistymistaitojen ja -tietojen materiaalikansioista otettiin hyvin vastaan ja Mainingista tuli opinnäytetyön yhteistyökumppani. Mainingista annettiin vapaat kädet kansion toteuttamiseen. Toiveena oli, että kansio olisi helposti päivitettävissä, vastaisi nuorten yksilöllisiin elämäntilanteisiin, itsenäistymishaasteisiin sekä tarpeisiin.

5.1 Suunnitteluvaihe

Opinnäytetyönämme syntyneen itsenäistymiskansion suunnittelu alkoi syksyllä 2015 olleen työyhteisöt- ja kehittäminen opintokokonaisuuden aikana. Osana opintokokonaisuutta suoritettiin harjoittelu, jonka yhteydessä jokainen opiskelija suunnitteli ja toteutti yhteistyössä harjoittelupaikkansa kanssa jonkinlaisen työyhteisölähtöisen kehittämistehtävän.

Opinnäytetyö-yhteiskumppanimme toimivassa nuorisokoti Mainingissa kehittämistehtävänä syntyi toimintayksikköön itsenäistymissuunnitelma, joka toimii toimintayksikköön sijoitetun nuoren henkilökohtaisen itsenäistymissuunnitelman pohjana. Itsenäistymissuunnitelman sisältö syntyi henkilökunnalle laaditun kyselylomakkeen pohjalta.

Kehittämistehtävän myötä huomattiin, ettei toimintayksikössä ollut entuudestaan käytössä itsenäistymiskansiota, jonka avulla kasvattajat saisivat ideoita nuorten itsenäistymistaitojen arviointiin ja vahvistamiseen. Syntyi idea toiminnallisesta opinnäytetyöstä, joka olisi itsenäistymiskansio.

Jatkoimme toiminnallisen opinnäytetyön suunnittelua tutustumalla nuoruuden kehityspsykologiaan. Haimme ideoita opinnäytetyön toteutukseen myös aikaisemmista opinnäytetöistä sekä nuoruutta koskevista tutkimuksista. Muiden opinnäytetöiden sekä eri toimintayksiköissä käytössä olevia itsenäistymiskansioita tarkastellessa huomio kiinnittyi siihen, että kaikki olivat jokseenkin saman sisältöisiä sekä painettuja versioita, jotka eivät tuntuneet tarpeeksi yksilöllisiltä. Halusimme kehittää itsenäistymiskansiosta tuotteen, joka huomioi nuoren yksilöllisen kehityksen, on päivitettävissä sekä mukautettavissa muuttuvan työyhteisön tarpeisiin.

Kun tuote kehitysprosessineen on suunniteltu alusta loppuun huolella, syntyy laadukas ja pitkäikäinen aineellinen tai aineeton tuote (Jämsä, Manninen 2000, 13–16). Suunnitteluprosessi oli opinnäytetyömme tärkein vaihe. Ajallisesti käytimme suunnitteluun vuoden verran aikaa. Vuoden aikana saimme vahvan käsityksen produktiomme sisällöstä, ulkoasusta sekä vakuutuimme sen innovatiivisuudesta. Työyhteisö antoi vapaat kädet tuotteen toteutukselle.

5.2 Toteutusvaihe ja kuvaus tiedonhaun prosessista

Opinnäytetyön toteutus alkoi idean synnyttyä. Yhteistyökumppaniksi valikoituneessa toimintayksikössä käytiin työyhteisön kanssa keskusteluja siitä, kuinka paljon työyhteisö haluaa vaikuttaa opinnäytetyön sisältöön ja olisiko toimintayksikössä käyttöä materiaal kansion verkkojulkaisulle. Verkkojulkaisua ei pidetty työyhteisössä tarpeellisena.

Opinnäytetyömme huolellisen suunnittelun vuoksi, meillä oli selkeä visio valmiista produktiosta. Varasimme kuitenkin ajallisesti tuotteen toteutukseen sekä kirjallisen osion

tekemiseen liian vähän aikaa, jonka vuoksi opinnäytetyömme ei täysin vastannut sisällöltään lopullista tavoitettamme.

Aloitimme opinnäytetyömme toteutuksen kirjallisen osion tekemisellä. Halusimme, että produktiomme sekä opinnäytetyömme kirjallinen osio täydentävät toisiaan. Luimme laajasti eri teoksia koskien psykologiaa, nuoruutta, arkea, arjen- ja elämänhallintaa käsitteleviä teoksia. Havaitimme, että teoriaosuuden rajaaminen on vaikeaa, mutta välttämätöntä. Rajasimme kirjallisessa osiossa käsiteltyjen kehitysteoreetikkojen määrän kahteen laajalti tunnettuun kehitysteoreetikoon sekä muokkasimme produktion osa-alueita vastaamaan paremmin kirjallisessa osiossa käsiteltyjä nuoruuden kehitystehtäväteorioita.

Tutkielman teoreettinen viitekehys jäi osittain suppeaksi. Tarkastelimme erilaisia elämänkaariteorioita, mutta päädyimme käsittelemään työssämme Robert Havighurstin ja Erik Eriksonin kehitysteorioita, koska lopulta niiden välillä ei ollut suuria produktin kannalta merkityksellisiä sisällöllisiä eroja.

Nuoren aikuistumiseen länsimaisessa viitekehyksessä on monta eri polkua, mutta niiden perussisältö on hyvin samanlainen: itsenäistyminen, asuminen itsenäisesti, työ ja koulutus, taloudellinen riippumattomuus perheen perustaminen ja sosiaalisten suhteiden ylläpito sekä kaikkein tärkeimpänä yläkäsitteenä arjenhallinta.

Elämänkaariteoriat eivät ole täysin ongelmattomia. Esimerkiksi Havighurstin teorian mukainen kasvaminen sukupuolen mukaiseen rooliin ei nykypäivänä ole tarpeellinen mittari itsenäistymiselle tai aikuistumiselle, sillä vain yhtä tapaa olla nainen tai mies ei ole. Kuitenkin peruskäsitteistö ja teorian pohja on pätevä, joten se on käyttökelpoinen kunhan ottaa huomioon edellä mainitun kaltaiset seikat. Päätimme rajata teoriapohjamme Havighurstin ja Eriksonin kehitysteorioihin kirjallisuutta tutkittuamme. Tämä siksi, että nuoren kehittymisestä ja itsenäistymisestä on hyvin paljon erilaista tiedettä neuropsykologiasta erilaisiin kulttuurisiin konstruktiteorioihin, mutta ne eivät olisi palvelleet lopputyön pääaiheena olevan produktion valmistusta. Produktiomme tarvitsi konkreettisen

mallin ja tavoitteita joita nuori voi saavuttaa, ja produktilla on myös tarkoin rajattu konteksti ja käyttötarkoitus. Produkti syntyi työyhteisön tarpeesta ja kehitysteoriat tukivat sen sisältöä.

Produktion toteutus alkoi yhteydenotoilla erilaisiin palveluntuottajiin sekä itsenäistymisvaiheessa elävien nuorten kannalta merkittäviin yhteistyötahoihin. Pyysimme materiaalia sekä sähköisesti, että käymällä fyysisesti eri toimistoissa ja toimitiloissa kysymässä olemassa olevia oppaita ja esitteitä. Yhteydenottoja oli kymmeniä ja palaute ainoastaan positiivista mikä vakuutti meidät opinnäytetyömme ainutlaatuisuudesta ja merkityksellisyydestä.

Halusimme produktion ulkoasusta värikkään, selkeän ja helposti lähestyttävän. Pyrimme valitsemaan materiaaleja selkokielistä sekä nuorille suunnattuina. Kysyimme produktiomme kannelle sekä osa-alueiden välilehdille kuvittajaa lähiyhteisöstämme. Produktiomme aiheuttaman mielenkiinnon vuoksi kuvittaja löytyikin nopeasti. Kuvittajan kanssa pidettiin suunnittelupalaveri Tampereella, jossa kuvittaja opiskelee kasvatustiedettä. Suunnittelupalaverissa kävimme läpi visiomme produktion ulkoasusta, jonka perusteella kuvittaja valmisti ja lähetti meille pyytämämme kuvat.

Työskentelimme sekä produktion, että kirjallisen osion parissa aivan viimeiseen hetkeen asti. Produktiomme innovatiivisuuden vuoksi se mukautuu työyhteisön muutoksiin ja sen sisältö on jatkuvasti kehitettävissä. Voisimmekin todeta että produktiomme on aina valmis sekä samanaikaisesti keskeneräinen, aivan kuten kehittyvä yksilökin.

6 PRODUKTION ESITTELY

6.1 Toiminnallinen opinnäytetyö

Toiminnallisen opinnäytetyön tarkoitus on käytännön toiminnan ohjeistaminen, opastaminen, toiminnan järjestäminen tai järjeistämisen. Käytännössä tämä tarkoittaa ammatilliseen käyttöön tarkoitettua ohjetta, ohjeistusta, opastusta tai suunnitellun tapahtuman toteuttamista. Toteutustapa voi olla tarkoituksen mukaan kirja, vihko, opas, kansio tai esimerkiksi johonkin tilaan järjestetty tapahtuma. Toiminnallisessa opinnäytetyössä on tärkeää yhdistää käytännön toteutus ja tutkimusviestinnän keinoin toteutettu raportti. (Vilkkä 2003, 9.)

6.2 Itsenäistymiskansion tarkoitus ja ulkonäkö

Itsenäistymiskansiomme ei ole opinnäytetyömme kirjallisen raportin liitteenä, sillä se ei ole kopioitavissa sähköiseen muotoon. Opinnäytetyömme produktiona syntynyt lastensuojelun sijaishuollon toimintayksikön itsenäistymiskansion materiaalikansio on tavallinen mappikansio, johon olemme keränneet useista eri lähteistä materiaalia itsenäistyvän nuoren tueksi.

Tarkoituksena on, että nuorelle hankitaan oma kansio, johon kopioidaan nuoren yksilölliset tarpeet sekä toivomukset huomioiden materiaalikansion materiaaleja. Päädyimme kansioon, sillä sen päivittäminen sekä materiaalien lisääminen on vaivatonta. Halusimme myös nuorelle konkreettisen tuen hänen itsenäistyessään lastensuojelun sijaishuollosta ja muuttaessaan asumaan itsenäisesti. Kansion avulla nuori voi palauttaa mieleensä arjessa tarvittavia tietoja ja taitoja sekä tallettaa kansioon omat, tärkeät asiakirjat. Ihanteellisessa tilanteessa nuori aloittaa itsenäistymiskansionsa täytön jo hyvissä ajoin ennen toimintayksiköstä poismuuttoa. Olisi hienoa mikäli oma-ohjaaja työskentelisi tavoitteellisesti nuoren kanssa tämän itsenäistymistaitojen vahvistamiseksi. Täydentäessään kansiota, nuori käy keskustelua ohjaajan kanssa siitä mitkä arjenhallinnan ja

itsenäistymisen taidot hänellä on jo hallussa ja missä hänellä olisi kehitettävää. Kansion on tarkoitus motivoida nuorta ottamaan vastuuta omasta pärjäämisestään ja osaamisestaan sekä auttaa nuorta psyykkisesti valmistautumaan aikuisuuteen ja omillaan toimeen tulemiseen. Nuoren henkilökohtainen kansio motivoi nuorta paremmin kuin yleisteos tai valmiiksi koottu materiaalipaketti, sillä nuori näkee siitä konkreettisesti sen, että se on häntä varten ja sisältää yksinomaan hänelle tärkeää tietoa ja materiaalia.

Opinnäytetyömme produktio-osalla olemme pyrkineet varmistamaan sen, että vaikka nuori ei heti haluaisikaan vastaanottaa opastusta hänelle tärkeissä ja haastavissa itsenäistymiseen liittyvissä asioissa, on lastensuojelulaitoksesta itsenäistyvälle nuorelle kerätty tukipaketti omaan kansioon, johon hän voi myöhemmin myös itsenäisesti tutustua. Lastensuojelulaitoksesta itsenäistymistä on usein odotettu paljon ja nuorelle voi olla vaikeaa myöhemmin myöntää se, että hän tarvitseekin opastusta ja ohjeistusta arkisiltakin tuntuissa asioissa, kuten pyykinpesussa tai laskujen maksamisessa.

6.3 Itsenäistymiskansion osa-alueet

Kansiomme käsittelee laajasti eri osa-alueita: talous, asuminen ja kodinhoito, terveys- ja hyvinvointi, vapaa-aika, työ ja opiskelu, sosiaaliset suhteet ja aktiivisena jäsenenä yhteiskunnassa. Valitsimme osa-alueet aiemmin esittelemiemme kehitysteorioiden pohjalta. Osa-alueet pohjautuvat kehitysteorioiden nuoruuden ja varhaisaikuisuuden kehitystehtäviin sekä arjenhallinnan taitoihin.

Osa-alueissa ja sisällössä on huomioitu lastensuojelun sijaishuollosta itsenäistynvä nuori ja hänen tarpeensa. Esimerkiksi virastoasiointiin liittyvät ohjeet ovat selkokieliä ja helposti ymmärrettävässä muodossa. Kaikissa kansion osioissa on huomioitu mahdollinen epävakaa taloudellinen tilanne ja kuluttamiseen liittyvät ohjeet ovat edullisuutta suosivia. Sosiaalisten suhteiden osiossa painotetaan ystävien tärkeyttä ja tuetaan avoimuutta ihmissuhteissa.

Jokaista kansion osa-aluetta yhdistää idea siitä, että on parempi kysyä kuin jäädä miettimään.

Määrittellessämme produktiomme osa-alueita tarkastelimme erityisesti Robert J. Havighurstin kehitysteoriaa, joka on pääpiirteittäin validi kuvaamaan itsenäistyvän nuoren kehitystä ja kehitystarpeita nykyaikanakin. (Havighurst 1982.)

6.3.1 Talous

Kehitysteorioiden mukaan nuoruuden päämäärä on autonomia, sekä siihen liittyen yhtenä osa-alueena taloudellinen riippumattomuus (Aalberg & Siimes 2007, 67–68).

Taloulosaaminen on keskeinen osa arjenhallintaa. Taloudellinen hyvinvointi ja oman talouden tasapainoisuus vaikuttaa merkittävästi yksilön hyvinvointiin ja tyytyväisyyteen elämän kaikilla osa-alueilla. (Myllyniemi 2016, 59–74.)

Itsenäistymisvaiheessa oman talouden hallinta voi olla erityisen hankalaa puutteellisten tietojen ja taitojen sekä opiskelusta tai työttömyydestä johtuvan pienituloisuuden vuoksi. Yhteiskunta tarjoaa pienituloisille apua ja tukea erilaisten taloudellisten tukien muodossa. Produktioon on kerätty esitteitä ja esimerkkikaavakeita yleisimpien tukimuotojen hakemiseen liittyen.

Produktiossa on huomioitu verkkopankkitunnuksilla toimivien asiointipalvelujen yleistymisen sekä liitetty talousosioon tietoisuus identiteettivarkauksista sekä toimintamallista pankkikortin tai verkkopankkitunnuksien kadotessa.

Myllyniemen (2016, 65–66) mukaan nuorten kasvavat maksuvaikeudet näkyvät erityisesti kulutusluottojen ja maksuhäiriömerkintöjen suurena määränä. Keräsimme produktioon yleistä tietoa maksuhäiriön synnystä ja sen moninaisista vaikutuksista elämään. Liitimme produktioon tietoa yhteistyötahoista, joihin olla yhteydessä maksuvaikeuksien synnyttyä. Produktio kannustaa nuorta olemaan

aktiivisesti yhteydessä laskuttajiin sekä velkojiin mikäli maksukyky on heikentynyt tai laskua ei kyetä maksamaan eräpäivään mennessä.

Keräsimme produktion talousosioon selkeitä ohjeita ja kaavakkeita omien kulutustottumuksien havainnointiin sekä budjetin suunnitteluun. Produktion talousosiosta löytyy materiaalia myös edullisten ruokaostosten suunnittelua ja vapaa-aikaa varten.

Talous-osiossa kannustetaan nuoria säästämiseen, ekologiseen ja edulliseen kuluttamiseen sekä erityisesti aktiiviseen tiedonhankintaan eri tahoilta, mikäli talousasiat mietityttävät.

6.3.2 Asuminen

Kehitysteorioissa käsitellyt nuoruuden ja varhaisaikuisuuden kehitystehtävät lapsuuden kodista itsenäistyminen, riippumattomuus ja yhteiskuntaan integroituminen liittyvät kaikki vahvasti omaan asuntoon muuttamiseen. Itsenäinen asuminen onkin yksi nuoruuden ja aikuisuuden suurimmista muutoksista. (Havighurst 1982, 40–41, 83–84).

Nuoren itsenäistyminen muuttuu lähiympäristölle konkreettiseksi, kun nuori muuttaa asumaan omaan asuntoon. Omaan asuntoon muutettaessa nuoren täytyy jo osata monia asioita elämän- ja arjenhallinnan osa-aleilta, ja useita taitoja hän opettelee vielä aikuisuudessakin elämäntilanteiden vaihtelun myötä. Arjenhallinnan taidot korostuvat omaan asuntoon muutettaessa, sillä valtaosa arjen toiminnoista sijoittuu kotiin. Muuton myötä nuorella on yhä suurempi valta ja vastuu tekemistään valinnoista. Myllyniemen (2016, 22–23) mukaan arjenhallinnan taidot hyvin hallitsevat nuoret ovat kaiken kaikkiaan tyytyväisempiä myös muuhun elämäänsä. Arjenhallinnan taitojen opettelu ja itsenäiseen elämään valmistautuminen jo ennen omaan asuntoon muuttoa on tärkeää ja vaikuttaa laajasti nuoren hyvinvointiin.

Sijaishuollosta itsenäistyvillä nuorilla on harvoin mahdollisuus palata sijaishuollon päätyttyä vanhempiensa luokse asumaan, eikä heillä useinkaan ole tukena yhtä vahvaa läheisverkostoa kuin syntymäkodissaan kasvaneilla ikätovereilla. (Reinikainen 2009, 93.)

Tarkoituksenamme on, että sijaishuollosta itsenäistymässä oleva nuori käy ohjaajien kanssa läpi tietoja ja taitoja, joita itsenäisessä asumisessa tarvitaan. Nuori ja aikuinen etsivät tietoa nuoren asuinkunnan palveluista ja ongelmatilanteissa auttavista ajantasaisista yhteystiedoista.

Produktiomme asuminen-osioon olemme keränneet kattavasti tietoa kaikkeen asumiseen ja kodinhoitoon liittyvistä asioista. Produktion liitteeksi on tilattu useita kappaleita nuorisoasuntoliiton julkaisemaa Omaan kotiin-opasta, joka itsessään tarjoaa melko kattavan lukupaketin omaan kotiin muuttavalle nuorelle. Oppaiden loppuessa toimintayksikön on mahdollista tilata niitä lisää nuorisoasuntoliitosta.

Produktio sisältää selkokielistä materiaalia asunnon hakemisesta, muuttamisesta ja yleisesti vuokra-asumisen pelisäännöistä. Asuminen osa-alue on vahvasti kytköksissä Produktion muihin osa-alueisiin etenkin terveys-, ja talous osioihin. Produktiossa on huomioitu asumisen arkisia kysymyksiä: ohjeet löytyvät niin lampun valitsemista, kierrättämisestä, tekstiilihuoltoon kuin viikkosiivouksen suunnitteluakin varten. Produktion materiaalit ovat selkeitä, värikkäitä ja nuorille mahdollisimman helposti lähestyttäviä.

6.3.3 Terveys ja hyvinvointi

WHO, World Health Organization määrittelee terveyden täydelliseksi fyysisen, psyykkisen ja sosiaalisen hyvinvoinnin tilaksi. Nämä terveyden eri ulottuvuudet vaikuttavat jokapäiväiseen elämäämme koko elinikämme ajan. (Savola & Koskinen-Ollonqvist 2005, 20—21.)

Terveysosio sisältää tietoa terveellisistä ruokailutottumuksista, ruoan vaikutuksesta hyvinvointiin sekä edullisia ja terveyttä edistäviä reseptejä.

Tutustuimme valtion ravitsemusneuvottelukunnan ravintosuosituksiin ja kokosimme materiaalia satokauden kasviksista, ateriarytmistä sekä lautasmallista.

Liitimme terveys-osioon myöskin harrastamista koskevaa materiaalia. Etsimme tietoa edullisista harrastusmahdollisuuksista, pääkaupunkiseudun ulkoliikuntapaikoista sekä kirjastojen harrasteväline valikoimista. Liitimme produktioon muutamia karttoja pääkaupunkiseudun retkeilyalueille.

Uskomme, että päihdevalistus on hyvällä tasolla maamme oppilaitoksissa, joten lisäsimme päihteiden osalta tietoa ainoastaan päihde- ja peliongelmiin apua tarjoavista palveluntuottajista.

Emme liittäneet terveysasemien tms. ajanvarausta koskevia yhteystietoja, sillä on ensiarvoisen tärkeää, että terveyshuollon yhteystiedot ovat varmasti ajantasaiset. Toivomme, että nuoren kanssa kansiota läpikäyvä aikuinen etsii yhdessä nuoren kanssa tietoa nuoren lähimmistä terveyspalveluja tuottavista tahoista sekä kirjaavat nuorelle ylös tämän tarvitsemien palveluntuottajien ajantasaiset yhteystiedot. Kansiossa on tietoa Kanta-palvelusta sekä ohjeet lääkereseptin uusimiseen.

Erytyisesti tämän osion materiaalivalinnoissa kiinnitimme huomiota materiaalien selkokielisyyteen sekä miellyttävään ulkoasuun, sillä terveydenhuoltopalveluiden palvelukenttä voi olla epäselvä monelle nuorelle.

6.3.5 Työ ja koulutus

Produktiossa nostimme esiin työnhakupaikkoja kuten TE -toimisto, käymme läpi millainen on virallinen ja vapaamuotoisempi työhakemus sekä yhteishaun kouluihin. Olemme ottaneet työ ja koulutus osiossa huomioon sijaishuollosta itsenäistyvän nuoren esimerkiksi tuomalla laajemmin vaihtoehtoja esille sekä esittelemällä suomalaisen koulutusjärjestelmän, jotta nuorelle on helpompaa hahmottaa tulevaisuuden suunnittelu opiskelujen suhteen. Samalla kansiossa on

avattu esimerkiksi ammatillisen koulutuksen aloja, jotta nuori käsittää mitä kaikkea koulutuspuolella on tarjota. Nuorelle on kerrottu myös oppisopimuskoulutuksesta, mikäli käytännönläheinen opiskelu kiinnostaa. Kansiossa ohjataan myös kokeilemaan ammatinvalintatestejä, jotka voivat antaa suuntaa omista kiinnostuksen aiheista.

6.3.6 Sosiaaliset suhteet

Ollakseen eheä ja toimiva yksilö, nuori tarvitsee pysyviä läheissuhteita, hoivaa ja toimivaa vuorovaikutusta ympärillä olevien ihmisten kanssa (Kannasoja 2013, 16).

Sosiaalisen toimintakyvyn perustana toimivat kysy vastaanottaa, tuottaa ja tunnistaa sekä sanallista että sanatonta viestintää ja taito tarjoutua auttamaan apua tarvitsevaa ystävää. Näitä taitoja tarvitaan ystävyysuhteiden luomiseen ja vuorovaikutussuhteen perustaksi. Vahva sosiaalinen toimintakyky antaa edellytykset arjessa selviytymiselle ja tavoitteiden löytämiselle sekä saavuttamiselle. (Kannasoja 2013, 200).

Sosiaalisten suhteiden kohdalla hyödynsimme produktiossamme Nyyti Ry:n nettisivuja. Nyyti Ry on perustettu 1984 tukemaan opiskelijoiden arjessa pärjäämistä sekä mielenterveyden edistämistä ja ongelmien ennaltaehkäisyä. Nettisivuilla oli kattavasti koottu eri sivustojen kokoamia ohjeita ja neuvoja sosiaalisten suhteiden tukemiseen ja ylläpitämiseen. (Nyyti ry i.a.)

Löysimme nettisivuilta kootusti esimerkiksi Suomen Mielenterveysseuran, Väestöliiton ja Mielenterveyden keskusliiton tukea ja neuvoja tunnistamaan yksinäisyyttä, kehittämään vuorovaikutussuhteita sekä tunnistamaan milloin ja mihin kannattaa ottaa yhteyttä jos arjessa ei jaksaa.

Kansiomme sosiaalisten suhteiden osiossa huomioidaan sijaishuollosta itsenäistyvän nuoren tarpeet valitsemalla näkökulma, jossa nuorella voi olla vaikeaa luoda uusia luotettavia ihmissuhteita itsenäistyessään

sijaishuoltopaikasta ja käymällä läpi eroamisprosessia, esimerkiksi oma-ohjaajastaan. Sijaishuollosta itsenäistyvällä nuorella ei välttämättä ole luotettavat ja turvallisimmat välit esimerkiksi vanhempiinsa, koska jossain vaiheessa nuoren elämää on jouduttu turvautumaan huostaanottoon.

6.3.7 Aktiivisena jäsenenä yhteiskunnassa

Produktiomme aktiivisena jäsenenä yhteiskunnassa -osio pohjautuu kehitystehtäväteoriaan. Havighurst nimeää kehitystehtäväteoriassaan yhdeksi nuoruuden ikäkauden kehitystehtävistä sosiaalisesti vastuullisen käyttäytymisen omaksumisen sekä yhdeksi varhaisaikuisuuden kehitystehtävistä kansalaisvelvollisuuksien omaksumisen. (Havighurst 1982, 45–82).

Yhteiskuntaan integroituminen on yksi varhaisaikuisuuden kehitystehtävistä. Nuori aikuinen kiinnittyy yhteiskuntaan ja omaksuu sen asettamat kansalaisvelvollisuudet. Kansalaisvelvollisuuksien omaksuminen luo yksilölle yhteenkuuluvuuden ja osallisuuden tunnetta sekä ehkäisee syrjäytymistä.

Suomessa asuvia henkilöitä sekä suomen kansalaisia koskee paitsi monet oikeudet, myös useat erilaiset velvollisuudet. Kaikkien Suomessa asuvien ja oleskelevien henkilöiden tulee noudattaa Suomen lainsäädäntöä. Lisäksi suomessa on 7-17 vuotiaita koskeva oppivelvollisuus, velvollisuus toimia kutsuttaessa todistajana oikeudessa, velvollisuus auttaa onnettomuustilanteessa ja vanhemmilla ensisijaisesti velvollisuus huolehtia lapsistaan. Lisäksi useimmiten suomessa työskentelevien henkilöiden tulee maksaa töistä saamistaan ansioista verotuloa Suomeen. Näiden velvollisuuksien lisäksi Suomen kansalaisilla on velvollisuus noudattaa Suomen lainsäädäntöä, myös ulkomailla oleskellessaan. (Infopankki 2016.) Jokaisella Suomen kansalaisella, sukupuoleen katsomatta, on velvollisuus osallistua Suomen puolustamiseen (Suomen perustuslaki 1999/731). Lisäksi jokainen 18 vuotta täyttänyt miespuolinen kansalainen on asevelvollinen (Asevelvollisuuslaki 2007/1438).

Aktiivisena jäsenenä yhteiskunnassa -osio kannustaa nuoria olemaan aktiivisia vaikuttajia yhteiskunnassa sekä kantamaan vastuuta kansalaisvelvollisuuksistaan. Olemme koonneet tuotantoon monipuolisesti informaatiota maamme kansalaisoikeuksiin ja velvollisuuksiin liittyen.

Tuotantosta löytyy selkokielen opas vaaleissa äänestamisestä sekä tietoa eri puolueiden päälinjoista. Lisäksi materiaalikansio sisältää tietopakettien oikeusprosessista ja oikeudenkäynnissä todistajana toimimisesta.

Materiaalikansiosta löytyy tietoa jokamiehen oikeuksista, sekä onnettomuustilanteissa olemassa olevasta auttamisvelvollisuudesta. Olemme liittäneet osioon ohjeet hätäilmoituksen teosta sekä onnettomuuspaikalla toimimisesta.

Tuotantomme kohderyhmänä on myöhäisnuoruuden ja varhaisaikuisuuden kehitystehtäviä läpikäyvät nuoret. Myös asepalveluksen suorittaminen ajoittuu tähän kehityksen vaiheeseen.

Asevelvollisuuden suorittaa valtaosa suomen miespuolisista kansalaisista. Asepalvelus on merkittävä vaihe nuoren itsenäistymisprosessissa ja tukee monipuolisesti psyykkistä, fyysistä ja sosiaalista toimintakykyä sekä ehkäisee syrjäytymistä. Asepalveluksen suorittaminen tukee vahvasti palvelustaan suorittavien henkilöiden integroitumista yhteiskuntaan. (Leskinen ym. 2012).

Olemme keränneet materiaalikansioon tietoa asepalveluksen suorittamisesta, naisten vapaaehtoiseen asepalvelukseen hakeutumisesta sekä puolustusvoimien psykososiaalisen tuen palveluista. Tuotantosta löytyy kattavasti tietoa puolustusvoimien aselajeista sekä alokasopas 2016, joka sisältää tärkeää tietoa puolustusvoimista, asepalveluksesta sekä sen tuomasta elämänmuutoksesta varusmiespalveluksen aloittavalle nuorelle aikuiselle.

7 POHDINTA

7.1 Kehittämisehdotukset

Produktiomme tarkoituksena on olla jatkuvasti kehitettävä tuote. Produktiota voidaan kehittää työyhteisön, nuorten ja ympäristön muutoksiin vastaavaksi. Työskentelymme aikana syntyi monia tärkeitä kehittämisideoita, joiden toteutus ei ollut produktion tekohetkellä mahdollista ajanpuutteen tai muiden olosuhteiden vuoksi. Seuraavaksi esittelemme muutamia mielestämme tärkeitä ja tuottamisen arvoisia kehitysehdotuksia.

Produktion käyttöönoton jälkeen olisi tarpeellista tutkia produktion käyttökokemuksia laatimalla kysely sekä henkilökunnalle, että toimintayksiköstä itsenäistyneille nuorille. Mielenpitoet produktion käytettävyydestä antaisivat osviittaa produktion kehittämistä varten.

Verkossa tapahtuva työ yleistyy yhteiskunnassamme. Sosiaalialan vuorovaikutteinen, ihmisen kohtaamiseen perustuva työ luo erityisiä haasteita työn toteuttamiselle palveluja siirrettäessä yhä enenevässä määrin verkkoon. Verkossa vuorovaikutuksen sanaton viestintä jää puutteelliseksi tai jopa olemattomaksi, minkä vuoksi työntekijä sekä asiakas voivat kumpikin tehdä virheellisiä johtopäätöksiä sekä tulkintoja. (Heikkonen & Ylönen 2010, 124–126.) Vaikka verkko toimintaympäristönä tarjoaa lukemattomia mahdollisuuksia, halusimme säilyttää produktiossamme sosiaalialalle tarkoituksenmukaisen vuorovaikutteisen luonteen ja varmistaa, ettei itsenäistymistaitojen opettelua jätetä yksin nuorten vastuulle kertomalla heille linkki sähköiseen itsenäistymiskansioon, joka mahdollisesti olisi ollut internetsivusto tuhansien joukossa.

Nuoret käyttävät paljon sosiaalista mediaa ja ovat osaavia internetin käyttäjiä. Verkkoympäristö tarjoaa laajasti mahdollisuuksia vuorovaikutukseen ja erityisesti tiedonhankintaan. Tietoa on saatavilla loputtomasti lukuisilta eri sivustoilta.

Ajankohtaisen tiedon etsiminen voi kuitenkin olla hankalaa, jos ei tiedä tarkalleen mitä on etsimässä. Halusimme etsiä ja koota nuorille tietoa valmiiksi, jotta se olisi nopeasti saatavilla kun sitä tarvitaan. Opinnäytetyömme on konkreettinen tuote, jonka tarkoituksena on vastata nuoren yksilöllisiin tarpeisiin ja muuttuviin elämäntilanteisiin. Produktiomme huomioi nuoren yksilöllisyyden ja ainutkertaisuuden, jonka vuoksi jokaiselle nuorelle, yksilöllisesti koottu kansio on myös mahdollisimman ainutlaatuinen. Koimme, että mikäli tuottaisimme produktiostamme sähköisen version, se ei enää palvelisi kokonaisuudessaan tarkoituksenmukaisella tavalla.

Sähköisen version tarvetta tiedusteltiin toimintayksikön henkilökunnalta opinnäytetyön ideointivaiheessa. Opinnäytetyön tilaajana toiminut nuorisokoti Maininki ei kokenut tarvetta sähköiselle versiolle itsenäistymiskansiosta.

Produktion materiaalin päivitys on jatkuvasti ajankohtaista, sillä itsenäistymiskansion on sisällettävä ajantasaista materiaalia erityisesti yhteystietojen paikkansa pitävyyden vuoksi.

Lisäksi ehdotuksemme on, että toimintayksikön nuorille suunnitellaan ja järjestetään tarpeeksi useasta päivästä koostuva kokonaisuus (esimerkiksi kerran viikossa tietyn ajanjakson ajan), jossa käydään läpi ja harjoitellaan tavoitteellisesti itsenäistymiskansion osa-alueiden sisältämiä itsenäisessä elämässä tarvittavia tietoja ja taitoja. Samalla nuoret saisivat koota itselleen oman henkilökohtaisen itsenäistymiskansion.

Toivoisimme myös, että produktion sisältöä selkeytetään entisestään jakamalla osa-alueet yhä pienempiin, konkreettisempiin ja selkeämpiin osiin ja luomalla produktion alkuun sisällysluettelo tai hakemisto, josta materiaalin paikka kansiossa selviää helposti.

Olemme painottaneet produktiomme nuoren yksilölliset tarpeet huomioivaa tarkoitusta sekä henkilökohtaisuutta. Ideoimme, että toimintayksikössä asuvalle nuorelle merkityksellinen tai merkitykselliset ohjaajat voisivat etsiä nuorta heidän mielestään kuvaavan runon tai laulun, jonka sanat voitaisiin lisätä nuoren

henkilökohtaisen itsenäistymiskansion alkuun kannustamaan nuorta hänen itsenäistymisprosessinsa aikana.

Mainitsimme johdannossa, että kansionne on alueellinen eli tarkoitettu pääsääntöisesti pääkaupunkiseudulla asuville nuorille. Kuitenkin kansiosta voisi muokata valtakunnallisen valitsemalla kansion materiaaleihin vain koko Suomessa tarjottavia palveluita. Jos osaan ohjeistuksista tekee pieniä muutoksia, voidaan kansion sisältöä pitää valtakunnallisena.

Olemme pohtineet kriittisesti opinnäytetyömme produktio-osan käytännöllisyyttä ja toimivuutta osana toimintayksikön työmenetelmiä. Koimme suurena haasteena työyhteisön motivoitumisen ja sitoutumisen kansion käyttöön ja päivittämiseen. Vaarana on, ettei työyhteisö koe itsenäistymiskansiota tarpeeksi mielekkäänä työkaluna nuorten itsenäistymistaitojen kehittämiseen tai ei halua sitoutua materiaalien päivittämiseen ja uusien materiaalien hankkimiseen.

Nuorisokoti Mainingissa asuu nuoria, jotka tulevat hyvin erilaisista olosuhteista. Monella on takanaan haastavia elämäntilanteita, jotka voivat vaikuttaa nuoren kykyyn ja haluun toimia yhteistyössä toimintayksikön henkilökunnan kanssa. Nuoren kyky ja halu sitoutua itsenäistymiskansion käyttöön on tärkeää produktion tarkoituksen mukaisessa käytössä. Mikäli toimintayksikköön sijoitetut nuoret oireilevat vakavasti on itsenäistymiskansio työmenetelmänä toissijainen.

On myös mahdollista että ainoastaan paperisena julkaistu itsenäistymiskansio hajoaa, katoaa tai materiaaleja ei tulosteta lisää, jolloin kansion sisältö suppenee.

7.2 Luotettavuus ja eettisyys

Vilkan (2003, 10) mukaan ammattikorkeakoulusta valmistunut opiskelija toimii alansa asiantuntijatehtävissä sekä hallitsee siihen liittyvät kehittämisen ja tutkimuksen perusteet. Opinnäytetyön tavoitteena on olla työelämälähtöinen, käytännönläheinen, tutkimuksellisella asenteella toteutettu ja riittävällä tasolla alan tietoa hallintaa osoittava.

Hyvän tieteellisen käytännön mukaan tiedonhankinta opinnäytetyössä tulee perustua tutkittavan alan tieteelliseen ammattikirjallisuuteen ja muihin asianmukaisiin tietolähteisiin. (Vilka 2015, 41–42.) Eettinen tutkimus edellyttää, että tutkimuksessa noudatetaan hyvää tieteellistä käytäntöä. Eettisiä kysymyksiä tulee pohtia jo ennen tutkimuksen aloittamista. Tutkimusaiheen valinta on eettinen ratkaisu ja tutkimuskohteen kohdalla on mietittävä miksi tutkimus tehdään ja kenen ehdoilla tutkimusaihe valitaan. Epärehellisyyden välttäminen kaikissa tutkimuksen vaiheissa liittyy oleellisesti eettisyyteen. (Hirsijärvi, Remes & Sajavaara 2013, 23–24.)

Opinnäytetyöpäiväkirjan tarkoitus on olla opinnäytetyöraportin tukena sekä parantaa vuoropuhelua teorian ja käytännön välillä. Päiväkirja sisältää kirjauksia ja ideointia aiheanalyysistä lähtien. Päiväkirja auttaa jäsentämään opinnäytetyöprosessin aikana tehtyjä havaintoja ja lähteitä. Opinnäytetyöpäiväkirjaa tehdessä on hyvä merkitä muistiin teosten tekijä, nimi, painovuosi ja kustantaja. Materiaalin kirjaaminen ylös on tärkeää, jotta aikaisempiin teoksiin on helppo palata ja opinnäytetyön lähdeluettelo rakentuu samalla. (Vilka 2003, 20).

Opinnäytetyöprosessin aikana tuli käytettyä monenlaisia muistiinpanotekniikoita. Kun keräsimme erilaisia lähteitä opinnäytetyötämme varten, käytimme RefWorks nimistä palvelua, jonka on henkilökohtainen kirjallisuusviitteiden hallintaohjelma. Kirjallisuusviitteet pysyivät ohjelman avulla järjestyksessä ja ne löytyivät ohjelman takaa aina kun niitä tarvitsi. Ohjelma teki myös valmiin lähdeluettelon keräämistämme viitteistä, mutta luettelo oli tarkastettava ja muutamia muutoksia piti tehdä. Toinen meistä käytti opinnäytetyöprosessin aikana vanhanaikaista ajatuskartta menetelmää, jossa yhden yläotsikon alle kerätään kaikki mieleen tulevat aiheet, jonka jälkeen aiheet tuottavat ajatuksia ja analysointia. Ajatuskarttojen kerääminen vihkoon ja niiden tarkasteleminen toi ideoita opinnäytetyöprosessin aikana.

7.3 Ammatillinen kasvu

Opinnäytetyön aihe oli läheinen myös sen tekijöille, sillä opinnäytetyö käsitteli varhaisaikuisuuden ikävaihetta, jota kumpikin tekijöistä edustaa. Kumpikin tekijöistä työskentelee myös itsenäistymisen elämänvaihetta elävien nuorten parissa.

Produktion osa-alueet sisälsivät uutta ja hyödyllistä tietoa myös opinnäytetyön tekijöille, minkä myötä heräsi pohdinta etteikö vastaava kansio olisi validi jokaisessa taloudessa. Lastensuojelusta itsenäistyvät nuoret kamppailevat samojen itsenäistymishaasteiden kanssa kuin kuka tahansa muu itsenäistyvä nuori tai aikuinen, sillä erotuksella että sijaishuollosta itsenäistyvän tukiverkosto on oletettavasti heikompi, eikä hänellä välttämättä ole mahdollisuutta tukeutua lähipiiriin ja kysyä heiltä neuvoa itsenäistymisasiassa.

Opinnäytetyöprosessi oli vaativa ja opetti itseohjautuvuutta sekä vastuun ottamista omien opintojen suunnittelusta ja toteutuksesta sekä ajanhallinnasta. Myös avun pyytäminen ja sen saaminen opinnäytetyön loppuvaiheessa oli merkityksellistä.

Opimme, ettei itsenäistymiseen liittyvä arjenhallinta ole saavutettavissa lyhyessä ajanjaksossa, vaan aihetta käsitellään läpi elämän. Teoriaosuudessa käsitelimme, etenkin myöhäisnuoruuden ja varhaisaikuisuuden kehitystä. Tutustuimme kahteen merkittävään kehitysteoreetikkoon: Robert Havighurstiin sekä Erik Eriksoniin. Syvensimme tietämystämme nuoruuden sosiaalisesta sekä psyykkisestä kehityksestä kehitysteorioiden pohjalta. Produktiomme osa-alueet pohjautuvat teoriaosuudessa käsittelemiimme kehitystehtäväteorioihin.

Oppaat itsenäistymisen tukemiseen ovat usein varsin saman sisältöisiä ja tarjoavat itsenäistyvälle nuorelle tärkeää tietoa itsenäisessä elämisessä ja asumisessa tarvittavista arjen- ja elämänhallinnan taidoista. Itsenäistymisprosessi on kuitenkin aina yksilöllinen ja sen mukaisesti nuorten itsenäistymistaidot ovat yksilöllisellä tasolla. Valmiiksi painetuissa oppaissa on hankalaa huomioida nuoren yksilölliset tiedot ja tarpeet.

Halusimme vastata opinnäytetyöllämme tähän haasteeseen ja luoda nuoren yksilöllisiin tarpeisiin sopivan produktion. Itsenäistyminen ja sen osa-alueet ovat laaja käsite, joka sisältää osaamista elämän monella eri osa-alueella. Halusimme kerätä kansiin laajasti materiaalia näiden eri osaamisalojen ammattilaisilta. Halusimme, että kansiomme on kehityskelpoinen ja validi kymmenienkin vuosien kuluttua.

Päädyimme luomaan kansiosta helposti päivitettävän ja sisällöstä kehityskelpoisen. Kun olemme luovuttaneet materiaalikansion toimintayksikköön, on toimintayksikön työyhteisöstä kiinni, kuinka toimivasti ja millaiseksi osaksi itsenäistymiskansio otetaan osana nuoren itsenäistymisprosessin tukemista toimintayksikössä asumisen aikana.

Motivoituneen nuoren kanssa työskentely olisi ihanteellisinta, mutta kansio palvelee tarvittaessa myös sellaisia nuoria, joilla ei motivaatiota tai yhteistyöhalua itsenäistymistaitojen kartoittamiseen ja kehittämiseen ole. Tällaiselle nuorelle henkilökunta voi koota esimerkiksi läksiäislahjaksi itsenäistymiskansion joka sisältää yleistä materiaalia itsenäiseen asumiseen liittyen.

Nuoruus ja Itsenäistyminen ovat monitahoisia ja varsin laajoja käsitteitä, joista löytyisi materiaalia valtavasti. Koimme tärkeäksi aiheen rajaamisen mahdollisimman suppeaksi ja selkeäksi, mutta huomasimme sen olevan vaikeaa.

Tutustumalla monipuolisesti nuoruutta käsittelevään ammattikirjallisuuteen laajensimme tietoperustamme nuoruuden kehityksestä sen kaikilla osa-alueilla. Opinnäytetyömme kehitti ammatillista osaamistamme erityisesti nuorten ja heidän perheiden kanssa työskenneltäessä. Saimme myös opetella itseohjautuvuutta ja vastuuta opintojemme edistymisen suhteen. Koulumme kirjaston informaation apu sekä opinnäytetyömme ohjaajien yksilöllisen opintopolkumme mahdollistaminen oli meille erityisen tärkeää.

LÄHTEET

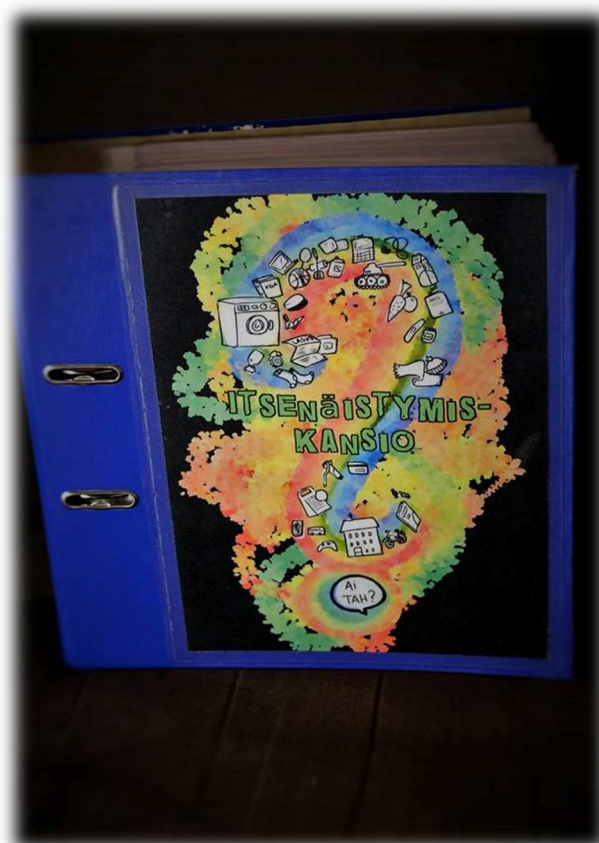
- Aalberg, Veikko & Siimes, Martti 2007. Lapsesta aikuiseksi, nuoren kypsyminen naiseksi tai mieheksi. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy.
- Aaltonen, Marjo; Ojanen, Tuija; Vihunen, Riitta Vilen, Marika 2003. Nuoren aika. 2. uudistettu painos. WSOY, Porvoo.
- Aapola, Sinikka & Ketokivi, Kaisa 2005. Johdanto: Aikuistumisen ehdot 2000-luvun yhteiskunnassa. Teoksessa Sinikka Aapola & Kaisa Ketokivi (toim.) Polkuja ja poikkeamia – Aikuisuutta etsimässä. Julkaisuja 56, 7–32 Helsinki: Nuorisotutkimusseura.
- Ankkurin lastensuojelupalvelut 2014. Ankkurin Lastensuojelupalvelut. Laadusta lastensuojelutyötä jo vuodesta 2001. Esite
- Aro, Timo; Siiskonen, Tiina & Ahonen, Tuija. 2007. Ymmärsinkö oikein? Kielelliset vaikeudet nuoruusiässä. Teoksessa Aro, Timo; Siiskonen, Tiina & Ahonen. Tuija (toim.) Jyväskylä: PS-kustannus, 316–317.
- Asevelvollisuuslaki 1438/2007. Viitattu 04.11.2016. <http://www.fin-lex.fi/fi/laki/ajantasa/2007/20071438>
- Bardy, Marjatta 2009. Lapsuus, aikuisuus ja yhteiskunta. Teoksessa Marjatta, Bardy (toim.) Lastensuojelun ytimissä. Helsinki: Terveiden ja hyvinvoinnin laitos, 17–46.
- Dunderfelt, Tony. 1999. Elämänkaaripsykologia. Lapsen kasvusta yksilön henkiseen kehitykseen. Porvoo: WSOY
- Erikson, Erik. H. 1968. Identity. Youth and crisis. New York: Norton
- Eronen, Tuija 2013. Viisi vuotta huostaanotosta : seurantatutkimus huostaanotettujen lasten institutionaalisista poluista. Helsinki: Terveiden ja hyvinvoinnin laitos.
- Havighurst, Robert 1972. Life-span development: frameworks, accounts and strategies. Developmental Tasks and Education. New York: Longman Inc.
- Heino, Tarja. 2009. Lastensuojelun tilastot, asiakkaat ja palvelut. Teoksessa: Marjatta, Bardy (toim.) 2009. Lastensuojelun ytimissä. Helsinki: Yliopistopaino Oy, 72–74.

- Hirsijärvi, Sirkka; Remes, Pirkko & Sajavaara, Paula 2013. Tutki ja kirjoita 15.–17.painos. Helsinki: Tammi.
- Hytönen, Kirsi-Maria; Malinen, Antti; Salenius, Paula; Haikari, Janne; Markkola, Pirjo; Kuronen, Marjo & Koivisto, Johanna 2016. Lastensuojelun sijaishuollon epäkohdat ja lasten kaltoinkohtelu 1937-1983. Sosiaali- ja terveysministeriön raportteja ja muistioita 2016:22. Helsinki: Sosiaali- ja terveysministeriö.
- Heikkonen, Hanna & Ylönen, Katri 2010. Verkkopalveluiden hyödyntäminen sosiaalialan työssä. Teoksessa Anneli Pohjola, Aino Kääriäinen & Sirpa Kuusisto- Niemi (toim.) Sosiaalityö, tieto ja teknologia. Juva: WS Bookwell Oy, 124-126.
- Hämäläinen, Juha. 2003. Arkilähtöinen sosiaalipedagogiikka. Teoksessa: Sosiaalipedagoginen aikakauskirja Vuosikirja 2003. Pori. Suomen sosiaalipedagoginen seura ry.
- Infopankki.fi 2016. Internet-sivusto. Viitattu 04.11.2016. <http://www.info-pankki.fi/fi/elama-suomessa/maahanmuuttajana-suomessa/suomen-kansalaisuus/suomen-kansalaisen-oikeudet-ja-velvollisuudet>
- Jahnukainen, Markku. 2004. Koulukodissa ja koulukodin jälkeen. Vuosina 1996 ja 2000 valtion koulukodeista kotiutettujen nuorten koulukotikokemukset ja jälkiseuranta vuoteen 2002. Stakes. Aiheita 29/2004. Helsinki.
- Jämsä, Kaisa & Manninen, Elsa 2000. Osaamisen tuotteistaminen sosiaali- ja terveysalalla. Vantaa: Tummavuoren kirjapaino Oy.
- Kannasoja, Sirpa 2013. Nuorten sosiaalinen toimintakyky. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto 2013.
- Kivelä, Valtteri & Lempinen, Juho 2009. Arki hallintaan - Nuorten ryhmätoiminnan ohjaaminen. Turku. KOTA – Lasten ja nuorten hyvinvointi ry.
- Korvela, Pirjo & Nordlund, Anne 2016. Nuorten arjen rytmit ja perhe. Teoksessa Sami Myllyniemi (toim.) Arjen jäljillä. Nuorisobarometri 2015. Helsinki: Opetus- ja kulttuuriministeriö, Nuorsioasiain neuvottelukunta: Sosiaali- ja terveysalan tutkimus- ja kehittämiskeskus, 193–206.

- Kronqvist, Eeva-Liisa; Pulkkinen, Minna-Leena 2007. Kehityspsykologia-matkalla muutokseen. Helsinki: WSOY.
- Kuusinen, Jorma. 2008. Nuorten aikuisten kehitystehtävät, onnellisuus ja kehityksen hallinta. Teoksessa Lyytinen, Paula; Korkiakangas, Mikko & Lyytinen, Heikki (toim.) Näkökulmia kehityspsykologiaan: kehitys kontekstissaan. WS Bookwell Oy. Helsinki. 311–322.
- Känkäinen, Päivi 2009. Siirtymät sijaishuollossa – hetkiä ja ikuisuuksia. Teoksessa Bardy, Marjatta (toim.) Lastensuojelun ytimissä. Helsinki: Yliopistopaino Oy, 232–240.
- Laaksonen, Sari (toim.) 2004. Jälkihuolto-opas. Sijaishuollon neuvottelukunnan julkaisuja 17. Lastensuojelun Keskusliitto ry, Helsinki. 26–27
- Laine, Anne; Ruishalme, Outi; Salervo, Pirjo; Sivén, Tuula. & Välimäki, Päivi. 2009. Opi ja ohjaa sosiaalialalla. Helsinki. WSOY.
- Laki nuoresta rikoksesta epäillyn tilanteenselvittämisestä 2010/633. Viitattu 01.11.2016. <http://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2010/20100633>
- Lastensuojelulaki 2007/417, 13.4.2007. Viitattu 10.10. 2016. <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2007/20070417>
- Leskinen, Jukka; Sinkko, Risto & Virtanen, Vesa. 2012. Yhteiskuntasuhteen muutokset ja aikuistuminen varusmiespalveluksen aikana. Käyttätymistieteiden laitos, julkaisusarja 1, Nro 2/2012. Maanpuolustuskorkeakoulu: Helsinki.
- Lyytinen, Paula; Korkiakangas, Mikko & Lyytinen, Heikki (toim.) 2008. Näkökulmia kehityspsykologiaan. Kehitys kontekstissaan. Helsinki: WSOY.
- Myllykoski, Anne-Mari; Melamies, Niina & Kangas, Sari. 2004. Itsenäistyvän nuori ja AD/HD. Jyväskylä: WS Bookwell Oy.
- Myllyniemi, Sami 2016. Perhe, koti arki. Teoksessa Sami Myllyniemi (toim.) Arjen jäljillä. Nuorisobarometri 2015. Helsinki: Opetus- ja kulttuuriministeriö, Nuorsioasiain neuvottelukunta: Sosiaali- ja terveystieteiden tutkimus- ja kehittämiskeskus, 5–114.
- Nuorisolaki 2006/72 . Viitattu 22.10.2016. <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2006/20060072>
- Nurmi, Jari-Erik 2008. Nuoruusiän kehitys: etsintää, valintoja ja noidankehiä. Teoksessa Lyytinen, Paula & Korkiakangas, Mikko & Lyytinen,

- Heikki (toim.) Näkökulmia kehityspsykologiaan. Kehitys kontekstissaan. 1.-8. painos. Helsinki: WSOY, 256-274
- Nurmi, Jari-Erik; Ahonen, Timo; Lyytinen, Heikki; Lyytinen, Paula; Pulkkinen, Lea & Ruoppila, Isto 2014. Ihmisen psykologinen kehitys. Jyväskylä: PS-kustannus.
- Nyyti ry, i.a. Opi elämäntaitoa – Ihmissuhteet. Viitattu 31.10.2016.
<https://www.nyyti.fi/opiskelijoille/opi-elamantaitoa/mina-ja-muut/>
- Opetus ja kulttuuriministeriö 2016. Tiedote. Internet-sivusto viitattu 03.10.2016.
http://www.minedu.fi/OPM/Tiedotteet/2016/06/HE_uusi_nuori-solaki.html?lang=fi
- Raunio, Kyösti. 2004. Olennainen sosiaalityössä. Helsinki. Gaudeamus.
- Reinikainen, Sarianna. 2009. Nuorisokodista maailmalle. Kokemuksia nuorisokodissa elämisestä ja aikuisiässä selviytymisestä. Helsingin Yliopisto. Kasvatustieteen laitoksen tutkimuksia 224. Helsinki. Yliopistopaino.
- Savola, Elina. & Koskinen-Ollonqvist, Pirjo. 2005. Terveiden edistäminen esimerkein: Käsitteitä ja selityksiä. Helsinki: Terveiden edistämisen keskus.
- Savola, Elina; Koskinen-Ollongvist, Pirjo. 2005. Terveyskasvatus esimerkein. Käsitteitä ja selityksiä. Helsinki: Terveiden edistämisen keskus.
- Sinkkonen, Jari. 2010. Nuoruusikä. Helsinki: WSOY.
- Suomen perustuslaki 731/1999. Viitattu 04.11.2016. <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1999/19990731#L12>
- Taskinen, Sirpa. 2010. Lastensuojelulain soveltaminen. Helsinki: WSOYpro
- Terveiden ja hyvinvoinninlaitos, 2016. Lastensuojelun käsikirja. Viitattu 11.10.2016. <https://www.thl.fi/fi/web/lastensuojelun-kasikirja/tyoprosessi/mita-on-lastensuojelu>
- Vilka, Hanna & Airaksinen, Tiina 2003. Toiminnallinen oppinäytetyö : ohjaajan opas. Helsinki: Tammi.
- Vilka, Hanna 2015. Tutki ja kehitä. Jyväskylä: PS-kustannus.

LIITE 1: Kuva itsenäistymiskansion kannesta

LIITE 2: Kuva itsenäistymiskansion osa-alueiden kansilehdistä

LIITE 3: Saatekirje itsenäistymiskansion käyttöön

Hei,

pitelet käsissäsi opinnäytetyönä syntynyttä nuorisokoti Mainingin itsenäistymiskansiota. Itsenäistymiskansion materiaalit ovat tarkoitettu ainoastaan kopioitaviksi. Ethän anna kansion materiaaleja pois, vaan huolehdi osaltasi, että kansion materiaaleista on apua mahdollisimman monelle itsenäistyvälle nuorelle.

Itsenäistyminen on yksilöllisesti etenevä monitahoinen prosessi, jonka myötä nuori oppii tärkeitä tietoja ja taitoja pärjätäkseen arjessa ja elämässä.

Halusimme huomioida itsenäistymiskansiossa nuoren yksilöllisen itsenäistymisprosessin ja sen tukemisen, joten kehittelimme konseptin, joka muovautuu nuoren yksilöllisiin tarpeisiin ja muuttuviin elämäntilanteisiin.

Kansion konseptia voidaan käyttää tilanteen ja käytettävissä olevien resurssien mukaisesti.

Ideaalissa tilanteessa nuori on motivoitunut itsenäistymistaitojensa kehittämistä ja työskentelee yhteistyössä ohjaajien kanssa vahvuksiensa ja kehittämisalueidensa kartoittamiseksi. Ohjaaja ja nuori voivat käydä esimerkiksi kerran kuukaudessa tavoitteellisesti yhden kansion osa-alueista lävitse ja tutkia minkälaisia valmiuksia nuorella on kyseiseltä osa-alueelta.

Nuorelle hankitaan henkilökohtainen kansio, jonka ulkonäkö on nuoren päätettävissä. Nuorelle kopioidaan materiaalikansioista hänelle tarpeellisia ja kiinnostavia materiaaleja. Nuoren henkilökohtaiseen kansioon voidaan myös tallettaa tämän henkilökohtaisia, tärkeitä asiakirjoja kuten koulu- ja työtodistuksia.

Mikäli nuori ei ole riittävän motivoitunut pitkäjänteiseen työskentelyyn, voi hänen kanssaan keskustella kansioista löytyvistä materiaaleista ja aihealueista arjen keskellä. Ennen itsenäistymistä nuori saattaa toivoa ohjeita, neuvoja ja tukea itsenäistymiseen. Yhtenä tuen muotona käytetään itsenäistymiskansiota ja kansion materiaaleja voidaan käydä yhdessä nuoren kanssa läpi. Samalla nuori voi valita mitä materiaaleja kansioon hankitaan.

Jos nuori ei ole yhteistyöhaluinen, voi olla hieno ele kerätä hänelle kansio esimerkiksi läksiäislahjaksi hänen itsenäistyessään toimintayksiköstä.

Kansio on tarkoitettu henkilökunnan päivitettäväksi ja kehitettäväksi. Vanhentuneita materiaaleja on helppo päivittää uusiin ja kansioon voi lisätä materiaaleja aina kun niitä löytyy.

Materiaalikansio on monipuolinen ja sen käyttöaste moninainen. Kansio taipuu yhteisön ja yksilön erilaisiin käyttötarkoituksiin.

Työntekijät huolehtivat itsenäistymiskansion materiaalien ajantasaisuudesta sekä voivat täydentää kansiota löytäessään siihen lisää materiaalia. Muista kopioida käyttämäsi materiaalit, jotta materiaaleista olisi hyötyä mahdollisimman monen nuoren itsenäistymiskansion rakentamisessa.

Menestyksestä kasvatustyötä!